

În cazul *Sfintelor Mănăstiri* contra Greciei*,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în ședință, în conformitate cu Articolul 43 (art. 43) al Convenției privind Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale („Convenția”) și cu prevederile relevante ale Regulamentului Curții A**, în calitate de Cameră compusă din următorii judecători:

dl	R.	Ryssdal,	Președinte,
dl	B.	Walsh,	
dl	A.	Spielmann,	
dl	N.	Valticos,	
dna	E.	Palm,	
dl	I.	Foighel,	
dl	A.N.	Loizou,	
dl	A.B.	Baka,	
dl	L.	Wildhaber,	

precum și dl M.-A. Eissen, Grefier, și dl H. Petzold, Grefier-adjunct,

Deliberând în mod privat la 28 ianuarie, 24 martie, 24 august și 21 noiembrie 1994,

au înaintat următoarea decizie, fiind adoptată la ultima dată menționată:

Remarcile Grefierului

* Cazul este numerotat drept 10/1993/405/483-484. Primul număr corespunde poziției din lista dosarelor înaintate Curții în anul de referință (cel de-al doilea număr). Ultimele două numere indică la poziționarea cazului în lista dosarelor înaintate Curții din momentul constituirii ei și la lista corespunzătoare a plângerilor către Comisie.

** Prevederile A din Regulament se aplică la toate cazurile înaintate Curții înainte de intrarea în vigoare a Protocolului nr. 9 (P9), iar după aceea doar la cazurile ce vizează statele care nu intră sub incidența Protocolului (P9). Acestea corespund Regulamentului intrat în vigoare la 1 ianuarie 1983, precum amendat în câteva rânduri consecutiv.

PROCEDURA

1. Cazul a fost transmis Curții de către Comisia Europeană pentru Drepturile Omului („Comisia”) la 7 aprilie 1993, în termenul-limită de trei luni prevăzut de Articolul 32 alineat 1 și Articolul 47 (art. 32-1, art. 47) al Convenției. Dosarul își are originea în două plângeri (nrr. 13092/87 și 13984/88) împotriva Republicii Elene, înregistrate de Comisie în temeiul Articolului 25 (art. 25) de către opt mănăstiri ortodoxe grecești, Ano Xenia, Ossios Loukas, Agia Lavra Kalavriton, Metamorphosis Sotiros, Asomaton Petraki, Chryssoleontissa Eginis, Phlamourion Volou și Mega Spiloe Kalavriton, la 16 iulie 1987 și 15 mai 1988.

Solicitarea Comisiei s-a referit la Articolele 44 și 48 (art. 44, art. 48) și la declarația prin care Grecia recunoștea jurisdicția Curții (Articolul 46) (art. 46). Obiectul solicitării a constat în obținerea deciziei dacă faptele descrise în dosar constituie din partea statului respondent o violare a angajamentelor asumate în temeiul Articolelor 6, 9, 11, 13 și 14 (art. 6, art. 9, art. 11, art. 13, art. 14) ale Convenției și a Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1).

2. În răspunsul dat solicitării făcute în concordanță cu Articolul 33 alineat 3 (d) al Regulamentului Curții A, mănăstirile reclamante au declarat că doresc să participe la procedurile corespunzătoare și au desemnat avocații care urmau să-i reprezinte (art. 30 al Regulamentului).

3. Camera ce urma a fi constituită includea din oficiu dl N. Valticos, judecătorul ales de naționalitate greacă (Articolul 43 al Convenției) (art. 43), dl R. Ryssdal, Președintele Curții (Articolul 21 alineat 3(d) al Regulamentului). La 23 aprilie 1993, Președintele a ales în baza tragerii la sorți, în prezența Grefierului, numele altor șapte membri după cum urmează: dl B. Walsh, dl R. Macdonald, dl A. Spielmann, dl I. Foighel, dl A.N. Loizou, dl A.B. Baka și dl L. Wildhaber (Articolul 43 al Convenției și Articolul 21 alineat 4 al Regulamentului) (art. 43). Respectiv, dl Macdonald, care a fost înapț a participa, a fost înlocuit cu dna E. Palm, judecător supleant (Articolele 22, alineat 1 și 24 alineat 1).

4. Ca Președinte al Camerei (Articolul 21, alin. 5 al Regulamentului), dl Ryssdal, acționând prin intermediul Grefierului, l-a consultat pe Agentul Guvernului Greciei („Guvernul”), avocații mănăstirilor reclamante și Delegatul Comisiei privind organizarea procedurilor (Articolul 37, alin. 1 și 38 al Regulamentului). Prin urmare, în conformitate cu indicațiile făcute, Grefierul a recepționat memoriile Guvernului la 11 octombrie 1993, iar cele ale mănăstirilor reclamante la 23 noiembrie. La data cea din urmă, Secretarul Comisiei a informat Grefierul că Delegatul va prezenta observațiile sale la audieri.

5. În conformitate cu decizia Președintelui, audierile s-au desfășurat public la Palatul Drepturilor Omului, Strasbourg, la 26 ianuarie 1994. Înainte de aceasta, Curtea a desfășurat o reuniune preparatorie.

În fața Curții au apărut:

(a) pentru Guvern

dl P. Georgakopoulos, Consilier Superior
Consiliul Juridic al Statului,
dl K. Grigoriu, Asistent juridic
Consiliul Juridic al Statului,

Delegatul Agentului;

Consiliul;

(b) pentru Comisie

dl J.-C. Geus,

Delegat;

(c) pentru mănăstirile reclamante

dl P. Bernitsas, dikigoros (avocat),
dl D. Mirasyesi, dikigoros (avocat),

Consilier.

Curtea a audiat adresările către aceștia și răspunsurile lor la întrebările sale.

ÎN CEEA CE PRIVEȘTE FAPTELE

I. Circumstanțele cazului

A. Istoricul general

1. Achiziționarea proprietății mănăstirilor

6. Mănăstirile reclamante, care au fost fondate în perioada dintre secolele nouă și treisprezece, au acumulat un volum considerabil de proprietăți, în particular prin intermediul donațiilor făcute înainte de crearea statului Grec în 1829, dar marea majoritate a acestor proprietăți a fost expropriată pe parcursul primilor ani ai existenței statului. Însuși mănăstirile au transmis loturi considerabile de pământ către stat sau persoane care nu avuseseră pământ în proprietate. În perioada Bizanțului și Imperiului Otoman mănăstirile și instituțiile religioase în general constituiau aproape singurele instituții care puteau executa importante funcții culturale, sociale și educaționale; chiar și în secolul nouăsprezece după crearea statului Grec, ele încă executau asemenea funcții.

Statul niciodată nu a atacat proprietatea lor, mănăstirile bucurându-se de diversele lor posesii chiar dacă titlurile de proprietate din timpul Bizanțului sau Imperiului Otoman au dispărut sau au fost distruse. În repetate rânduri, statul a publicat decrete, prin care se recunoștea proprietatea mănăstirilor (decretele din 25 ianuarie, 28 și 31 martie, 14 iunie, 4 și 18 august 1933, etc.).

7. Separat de proprietatea acumulată de-a lungul secolelor, mănăstirile au achiziționat mai recent numeroase loturi de pământ și clădiri, majoritatea prin donații, testamente sau procurări.

8. În conformitate cu Legea nr. 4684/1930, terenurile și clădirile lor au fost clasificate drept mai curând „proprietate a fi realizată” (ekpiitea perioussia) sau „proprietate a fi menținută în posesie” (diatiritea perioussia).

Cea de-a doua categorie includea proprietatea considerată necesară pentru necesitățile mănăstirii respective, fiind luat în calcul, inter alia, numărul membrilor și valoarea istorică ca loc de pelerinaj și fiind enumerată în decretul adoptat la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase. Responsabilitatea pentru gestionarea proprietăților a fi realizate a fost transmisă Sfintelor Mănăstiri, exercitarea căreia fiind reglementată de decretul din 5 martie 1932. Acesta prevedea, printre altele, că beneficiile obținute din acest management urmau să fie utilizate în vederea diminuării deficitului financiar al mănăstirilor, reparația și menținerea clădirilor și promovării scopurilor educaționale și caritabile.

Responsabilitatea pentru gestionarea proprietății a fi realizată a fost transmisă Oficiului pentru Managementul Proprietății Bisericești (Organismos diikisis ekklesiastikis perioussias).

9. Constituția din 1952 a autorizat guvernul să exproprieze terenurile în favoarea fermierilor nevoiași și viticultorilor pentru o perioadă de trei ani de la intrarea sa în vigoare. În corespundere cu această prevedere provizorie (Articolul 104), Biserica Ortodoxă Greacă și Statul au semnat un acord, care a fost ratificat de către stat prin decretul (nr. 2185) din 8 octombrie 1952. Articolul 36, alineatul 5 al căruia prevedea expres că statul se va abține de la drepturile sale, oferite de Articolul 104 al Constituției, privind exproprierea sau arendarea proprietății Bisericii Grecești.

Potrivit acordului, care prevedea că „pentru primirea de către Stat a terenurilor Bisericii Ortodoxe Grecești în vederea cedării acestora fermierilor și viticultorilor nevoiași”, Biserica și mănăstirile vor transfera în favoarea statului patru cincimi din terenurile sale agricole și două treimi din pășuni și vor primi în schimb o treime din valoarea reală a acelei proprietăți. Au fost anexate listele, indicând tipul, locația și aria terenurilor transmise statului și celor rămase în

posesia mănăstirilor. Potrivit Articolului 8 (a), terenurile agricole și pășunile care era parte a „proprietății a fi menținute” de către mănăstirile Agia Lavra și Mega Spileo Kalavriton nu au fost acoperite de către acord.

2. Oficiul pentru Gestionarea Proprietății Bisericești

10. Oficiul pentru Gestionarea Proprietății Bisericești („ODEP”), o entitate a dreptului public sub supravegherea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase, a fost constituit prin Legea nr. 4684/1930 și a substituit fostul Fond Eclesiastic General, ce activa din anul 1909.

În secțiunea 7 a acelei Legi Oficiul a fost făcut responsabil pentru gestionarea tuturor proprietăților mobile și imobile aparținând Sfintelor Mănăstiri, dar responsabilitatea pentru proprietatea a fi menținută în posesie a fost radiată ulterior de la Oficiu.

Funcția oficiului ODEP, potrivit prevederilor secțiunii 2, a fost (1) a realiza proprietatea mănăstirilor, (2) a gestiona proprietatea eclesiastică altfel decât cea aparținând bisericilor și (3) a folosi veniturile.

11. ODEP era condusă de un organ la guvernatorilor, printre membrii căruia din start era și Arhiepiscopul de Atena, doi înalți demnitari bisericești, un membru superior al Curții Supreme Administrative, un consilier juridic, șeful Trezoreriei, un reprezentant al Băncii Greciei și un reprezentant al băncii comerciale. Decretul nr. 2631/1953 reducea numărul membrilor la șapte, trei din care erau persoane laice, desemnate de către Ministerul Educației și Afacerilor Religioase. Potrivit regulamentelor, elaborate în 1981 și în vigoare astăzi, numărul membrilor laici a fost majorat la patru.

Prin regulamentul 12, veniturile ODEP urmau a fi utilizate în scopuri bisericești, în particular la finanțarea evenimentelor misionare și educaționale, precum și pentru remunerarea anumitor membri clerici.

3. Statutul legal al Bisericii Ortodoxe Grecești și Sfintelor Mănăstiri

12. Legăturile ce au consolidat națiunea elenă – iar ulterior Statul Grec – au tradiții seculare prin intermediul Bisericii Ortodoxe. Interdependența statului și bisericii era deja aparent în reorganizarea administrativă a bisericii care a urmat după restructurarea statului bizantin.

Rolul istoric al bisericii a devenit și mai important după colapsul Imperiului Bizantin. Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului a fost recunoscut as millet basi – lider spiritual, fiind concomitent responsabil față de Sublima Poartă, al comunității ortodoxe, care a devenit integrată în mașinăria administrativă a Imperiului Otoman prin intermediul bisericii.

13. Biserica Ortodoxă Greacă a fost proclamată drept „autocefală” prin decretul regal din 23 iulie 1833 și, totodată, i s-a conferit primul Caracter, fapt ce era remarcabil permis în contextul spiritului controlului din partea statului; Biserica era independentă de stat doar în domeniul doctrinar.

Articolul 3 al Constituției din 11 iunie 1975, în referințele sale la Volumul Patriarhal din 1850 și Actul Sinodal din 1928 pe de o parte, și la Sfântul Sinod al Ierarhilor (Sinodul metropolelor deservite) ca autoritate bisericească supremă pe de altă parte, evidențiază intenția detașării de la vechile tradiții ale controlului de stat. Independența proclamată a bisericii nu este, totodată, nelimitată, precum este demonstrat de faptul că Biserica Ortodoxă Greacă este biserica „religiei dominante” și reprezintă religia însuși a statului.

14. Legea din 27/31 mai 1977 (Legea nr. 590/1977) privind „Caracterul Bisericii Grecești” prevede, de asemenea, interdependența dintre biserică și stat.

Secțiunea 1 (14) atribuie Bisericii și unui număr al instituțiilor sale, incluzând mănăstirile, statutul de persoană juridică în dreptul public „respectând relațiile lor legale”.

Potrivit secțiunii 2, Biserica urmează să coopereze cu Statul în domenii de interes comun, precum educația creștină a tinerilor, asumarea statutului instituției familiei și căsătoriei, îngrijirea celor nevoiași, protecția și menținerea relicvelor și monumentelor eclesiastice. Rolul bisericii în viața publică este reflectată mai mult prin prezența Ministerului Educației și Afacerilor Religioase în cadrul ședințelor pentru alegerea Arhiepiscopului de Atena și prin participarea autorităților bisericești la toate evenimentele oficiale ale statului.

Prevederile privind aspectele financiare și de personal ale bisericii demonstrează mult mai elocvent această interdependență. În ceea ce privește finanțele, Legea prevede că statul trebuie să contribuie la cheltuielile bisericești (secțiunea 46 (1)), că resursele urmează a fi gestionate într-o manieră determinată decizia Sfântului Sinod Permanent, aprobat de Sfântul Sinod al Ierarhilor (secțiunea 46 (2)), și că acel act managerial este subiectul unui control din partea statului (secțiunea 46 (4)). În ceea ce privește politica de personal, prevederile ce-i vizează pe funcționarii publici sunt aplicate și față de funcționarii unităților de drept public ale bisericilor.

15. Secțiunea 39 (1) a Legii descrie Sfintele Mănăstiri drept instituții religioase ascetice, membrii cărora trăiesc în corespundere cu principiile călugărești, regulile sacre ale ascetismului și tradițiile Bisericii Ortodoxe Creștine. Sfintele mănăstiri cad sub incidența supervizării din partea arhiepiscopului local (secțiunea 39 (2)). Organizarea și funcționarea

vieții spirituale în mănăstiri și gestionarea lor țin de responsabilitatea consiliilor călugărești în conformitate cu sfintele reguli și tradițiile monahale. (secțiunea 39 (4)).

Sfintele Mănăstiri sunt entități ale dreptului public (secțiunea 1 (4)). Ele pot fi fondate, comasate sau dizolvate prin decret prezidențial, adoptat la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase în urma consultărilor cu arhiepiscopii locali și cu aprobarea Sfântului Sinod Permanent (secțiunea 39 (3)).

Deciziile consiliilor mănăstirilor sunt preparatorii în realitate, având efect doar după aprobarea lor de către o autoritate bisericească superioară. Revizuirea juridică este permisă doar împotriva deciziilor ultimei autorități bisericești.

Sfântul Sinod al Ierarhilor, autoritatea supremă bisericească, are puterea de a gestiona organizarea și administrarea internă a bisericii și mănăstirilor; examinează deciziile Sfântului Sinod Permanent, a arhiepiscopilor și a altor entități legale bisericești, incluzând mănăstirile (secțiunea 4 (e) și (g)), asupra căruia statul nu exercită nici o autoritate. Persoanele juridice eclesiastice, care reies din Biserica Greacă, în sensul larg al cuvântului constituie o entitate distinctă de serviciul public și se bucură de autonomie completă.

B. Proprietatea mănăstirilor reclamante

1. Sfânta Mănăstire Ano Xenia

16. Mănăstirea Ano Xenia a fost fondată în secolul IX pe Muntele Othris din Saloni. Posesiile sale includ 278,70 ha de păduri ce înconjoară clădirile mănăstirii, livezi de măslini, podgorii și alte terenuri agricole cu clădiri aferente și o casă și apartamente în Volos. Mănăstirea și-a estimat valoarea reală a proprietății la mai mult de 180 milioane drahme (GRD).

2. Sfânta Mănăstire Ossios Loukas

17. Fondată în anul 947 în provincia Boeotia, mănăstirea Ossios Loukas a fost un important centru cultural pe parcursul perioadei bizantine. Complexul mănăstirii și mozaica sa sunt considerate drept lucrări importante ale artei bizantine. Proprietatea imobiliară a mănăstirii include un hotel în Atena, o fermă și câteva parcele de pășune în jurul mănăstirii. Un decret ministerial din 25 ianuarie 1933 conține o listă detaliată a acestor proprietăți. Mănăstirea și-a estimat valoarea proprietății exploatate comercial la mai mult de 130 milioane GRD, excluzând toate clădirile ce-i aparțin și tezaurele, precum și terenul agricol aferent.

3. Sfânta Mănăstire Agia Lavra Kalavriton

18. Mănăstirea Agia Lavra Kalavriton, fondată în provincia Achea în a. 961, a fost, se pare, un important centru cultural în Pelopones. A fost distrusă în timpul revoluției din 1826 și reconstruită în 1830. Adițional la complexul monastic, proprietatea ei include un număr de biserici clădiri aferente și terenuri aferente, câteva parcele de teren arabil, o pădure, o fabrică de ulei și numeroase apartamente, oficii și magazine în Atena și Patras. Valoarea acestora depășește 485 milioane GRD, excluzând complexul monastic și bisericile.

4. Sfânta Mănăstire Metamorphosis Sotiros

19. Mănăstirea Metamorphosis Sotiros a fost ridicată în Meteora în a. 1344 și s-a bucurat de un imens prestigiu atât pentru locul unde este amplasată, cât și în calitate de centru al artelor. Proprietatea sa reală cuprinde arii extinse de păduri, o fermă, un apartament și magazine în Trikkala și Kalambaka. Un decret ministerial din 16 octombrie 1933 conține o listă a terenurilor agricole ale mănăstirii. Proprietatea mănăstirii atinge cifra valorică de circa 465 milioane GRD.

5. Sfânta Mănăstire Asomaton Petraki

20. Mănăstirea Asomaton Petraki a fost creată în a. 1000. Dezvoltarea sa a fost remarcată în secolele XVII și XVIII. Deține în proprietate un volum substanțial de proprietate, printre care câteva clădiri în Atena, arii extinse a terenurilor agricole și păduri, infrastructură turistică și terenuri urbane, valoarea cărora depășește cifra de 43.230,00 milioane GRD; deține în proprietate o carieră de marmură pe Muntele Parnassus. Un decret ministerial din 4 februarie 1933 conține o listă cu proprietățile mănăstirii.

6. Sfânta Mănăstire Chryssoleontissa Eginis

21. Mănăstirea Chryssoleontissa a fost fondată pe insula Aegina în secolul XIII și a deține majoritatea terenului insulei – în particular, o insulă nepopulată – a fost expropriată la începutul secolului XX. În afară de complexul monastic, proprietatea imobiliară a mănăstirii cuprinde terenuri agricole, livezi de măslini, case și apartamente în Aegina, diverse magazine, oficii și apartamente în Atena. Valoarea estimativă a proprietății este de circa 880 milioane GRD.

7. Sfânta Mănăstire Phlammourion Volou

22. Mănăstirea Phlamourion Volou este amplasată pe povârnișul de Vest al muntelui Pelion în provincia Magnesia. Proprietatea sa include două păduri cu o arie de 8.241 ha și 1.049 ha de terenuri agricole, blocuri și apartamente în Volos.

8. Sfânta Mănăstire Mega Spileo Kalavriton

23. Mănăstirea Mega Spileo Kalavriton în Achaea a fost distrusă în 840 și reconstruită în 1280. Pe lângă complexul monastic și pădurile din împrejurimi, proprietatea sa include câteva terenuri agricole, păduri și oficii în Atena; valoarea cărora constituie mai mult de 950 milioane GRD.

II. Practica relevantă și cadrul juridic național

A. Legea din 5 mai 1987, ce reglementează subiectele proprietății bisericești („Legea nr. 1700/1987”)

24. Legea 1700/1987 a fost publicată în Gazeta Oficială la 6 mai 1987 și a modificat regulile de gestionare și reprezentare a proprietății din responsabilitatea ODEP, majoritatea membrilor căruia sunt actualmente desemnați de către stat. Această lege prevedea că în termen de șase luni de la publicarea sa statul va deveni proprietarul tuturor proprietăților mănăstirilor, indiferent dacă acestea dețin sau nu titluri de proprietate, acte de înregistrare sau prevederi statutare ce ar demonstra dreptul lor asupra acestor proprietăți.

În acest context, trebuie de remarcat faptul că doar tranzacțiile de proprietate, întocmite legal începând cu anul 1856 urmau a fi recunoscute și luate în considerație (Secțiunea 9 a Legii din 30 octombrie 1856 despre înregistrarea proprietății imobiliare și a dreptului asupra acesteia); respectiv Codul Civil cerea înregistrarea legalității actelor respective abia din anul 1946. Cu excepția Dobecanese, Grecia nu a avut nici un evaluator oficial.

Factorii care au determinat statul să modifice regulile vizavi de proprietatea bisericească sunt descriși în Expunerea de Motive la legea respectivă. Următoarele pasaje ar putea fi menționate:

„Această lege este cu privire la proprietatea imobiliară a posesiilor bisericești contemporane, o întrebare ce odată cu constituirea statului grec modern a cauzat fricțiuni nu doar dintre stat și biserică, ci și dintre ultima și ... popor; în contextul sistemului prezent, multe tezaururi naționale rămân neexplorate ...

Poseziile bisericești curente constituie într-o mare parte reminiscențe ale perioadei când existența bisericii depindea exclusiv de proprietatea sa și chiar de lucrul său fizic. De atunci s-au schimbat radical condițiile sale de operare. Statul acoperă practic toate necesitățile bisericii. Concomitent cu această lege, au fost constituite pentru prima dată prevederi ce presupun finanțarea de către stat a Sfințelor Mănăstiri și a bisericii în general, astfel fiind posibilă extinderea misiunii lor spirituale, care este atât de necesară pentru națiune și pentru spiritul ortodox în Grecia și în afara ei...

O cantitate impresionantă a acestor proprietăți imobiliare a fost obținută prin acțiuni ilegale și tranzacții dezavantajoase sau uzurpate de către exploatatori, în timp ce restul proprietății a fost abandonată sau fiind utilizată inadecvat de către terțe părți. Acest patrimoniu național este în permanentă uzură, fiind pe cale de dispariție ca sursă productivă pentru binele agriculturii, viticulturii și silviculturii țării.

Mai mult decât atât, majoritatea pământului din proprietatea actuală a bisericii aparține statului. Acesta este ocupat fără titluri legale și cu toleranța din partea statului. Această proprietate națională este constant diminuată prin vânzări ilegale și fragmentări ce conduc spre uzurpare a terenurilor și dezvoltare necontrolată; este o situație ce subminează autoritatea bisericii.

Ar trebui de amintit că începând cu anul 1952 statul a legiferat transmiterea a patru cincimi din proprietatea mănăstirilor în folosul statului, pentru beneficiul celor care nu au pământ (Decretul nr. 2185/1952). Această obligație statură așa și nu a fost pusă în vigoare.”

25. Următoarele prevederi sunt relevante

„Secțiunea 1

1. Odată cu intrarea acestei legi în vigoare, Oficiul pentru Gestionarea Proprietății Bisericești (ODEP) urmează să fie mandatat automat cu gestionarea exclusivă și reprezentarea întregii proprietăți imobiliare a Sfințelor Mănăstiri, în respectul pentru care el trebuie să aibă depline puteri pentru a ataca sau proteja prin procedurile legale, dacă proprietățile aparțin, în baza legislației în vigoare, categoriei „proprietate pentru a fi menținută” sau „proprietate pentru a fi realizată”.

...

3. ... condițiile și procedurile ce determină vânzarea, arendarea, acordarea dreptului de folosință și utilizarea de către ODEP ... a proprietății mobile și imobile a mănăstirilor, împreună cu oricare alt subiect cu referință la gestionarea acestei proprietăți, trebuie să fie prevăzută printr-un decret prezidențial, adoptat la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase, Ministerului Economiei și Ministerului Agriculturii.

Același decret ar putea autoriza alte structuri administrative să determine detaliile implementării sale printr-o decizie regulatorii. În cazul specific de vânzare a proprietății imobile urbane, aparținând mănăstirilor, sau acordarea oricăror drepturi asupra acestor proprietăți, este necesar acordul prealabil al mănăstirii respective, lipsa acesteia aducând la abrogarea contractului și declararea lui nulă.

Secțiunea 2

1. Dreptul de folosință asupra oricărei proprietăți imobiliare a mănăstirilor care, odată cu intrarea în vigoare a prezentei legi, este în proprietatea sau în posesia [ODEP], sau a Sfintelor Mănăstiri sau terțe părți poate fi oferită doare de către ODEP ..., în scopul utilizării și dezvoltării..., preferabil fermierilor care deja sunt membri ai cooperativelor agricole sau vor deveni membri ai acestor cooperative grație pământului oferit, sau cooperativelor agricole și structurilor publice. În schimbul unei astfel de oferte, ODEP va achita respectivei mănăstiri 5% din venitul obținut în urma vânzării, pentru necesitățile mănăstirii.

În scopul prezentei prevederi, următoarele pot fi apreciate drept proprietăți imobile: terenurile agricole și terenurile ce pot fi prelucrate agricol, ariile de păduri, pășunile, carierele, minele și gospodăriile piscicole.

2. În termen de șase luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, ODEP ... poate, prin contractul semnat de către statul grec ca reprezentant al Sfintelor Mănăstiri și de către Ministerul Educației și Afacerilor Religioase, Ministerul Economiei și Ministerul Agriculturii ca reprezentanți ai Statului grec, să transmită statului dreptul de proprietate asupra imobilelor mănăstirilor, împreună cu terenurile aferente, precum era inclus în planul de dezvoltare urbană de după 1952. Astfel de transfer al proprietății în favoarea statului nu va avea efect în validarea oricărei oferte a dreptului de folosință, făcută în corespundere cu condițiile stipulate în secțiunea procedurală, exceptând necesitatea plății procentuale a beneficiului, care trebuie să fie transferată entității în conformitate cu prevederile Secțiunii 9 a prezentei Legi și orientată în scopuri educaționale. Până la crearea entității respective, procentul urmează a fi transferat pe un cont special al Băncii grecești pe numele Ministerului Educației și Afacerilor Religioase.

3. Proprietatea imobiliară, aparținând Sfintelor Mănăstiri și prevăzută și prevăzută pentru prelucrarea exclusiv pentru cultivarea și prelucrarea nemijlocit de către călugări, constituie o excepție a acestei secțiuni; proprietatea respectivă trebuie să fie delimitată pentru fiecare mănăstire în parte, în corespundere cu numărul călugărilor rezidenți și în contextul cerințelor protecției mediului ambiant. Terenurile prevăzute pentru taberele de odihnă a copiilor sau pentru a satisface necesitățile altor instituții bisericești trebuie, de asemenea, să fie subiectul unor astfel de excepții.

Această proprietate trebuie să fie delimitată printr-o decizie a Ministerului Educației și Afacerilor Religioase, Ministerul Agriculturii și Ministerului Activității Publice și Mediului, în urma consultărilor cu ODEP ... în corespundere cu necesitățile fiecărei mănăstiri în parte, fiecărei tabere de odihnă a copiilor și fiecărei instituții bisericești.

Secțiunea 3

1. În cazul în care timp de șase luni, prevăzute de sub-secțiunea (2) a Secțiunii 2, nu s-a înregistrat nimic în acest sens, titularul proprietății mănăstirilor trebuie să fie reglementat în corespundere cu următoarele prevederi:

A. Proprietatea imobiliară în folosință de către sau în posesia Sfintelor Mănăstiri la momentul intrării în vigoare a prezentei Legi va fi considerată drept proprietatea statului grec, indiferent de maniera în care este gestionată sau folosită, până la momentul când proprietatea mănăstirii (a) va fi confirmată prin prezentarea titlurilor de proprietate înregistrate înaintea intrării în vigoare a prezentei legi sau va fi înregistrată în termenul-limită de șase luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi sau (b) a fost recunoscută prin prevedere statutară sau printr-o decizie finală a instanței contra statului. Aceleași condiții trebuie să fie aplicate și față de clădirile, aflate în posesia mănăstirilor, dar ocupate de către terțe părți.

B. Sfintele Mănăstiri și „părțile terțe” care utilizează și se află în posesia proprietății imobile care a fost declarată drept proprietatea statului în corespundere cu prevederile sub-secțiunii anterioare și proprietatea cărora nu a fost transmisă în favoarea statului conform stipulărilor Secțiunii 2, trebuie considerată drept transferată automat către statul grec. Toate formele de gestionare și utilizare a clădirilor respective urmează a fi stopate, indiferent de categoria prin care aparține proprietatea respectivă în conformitate cu prevederile legislației curente. Din acea dată statul trebuie să-și exercite drepturile asociate de proprietar, utilizând și posedând proprietatea vizavi de părțile terțe, Sfintele Mănăstiri și structurile responsabile pentru gestionarea proprietății mănăstirilor. Ministerul Agriculturii urmează să recurgă la gestionarea proprietății respective în conformitate cu prevederile juridice deja în vigoare ale prezentei legi. Aceste modificări nu trebuie să afecteze valabilitatea oricăror oferte ale dreptului de folosință, făcute în baza prevederilor sub-secțiunii (1) a Secțiunii 2, exceptând necesitatea privind procentajul din beneficiu a fi transferat în favoarea entității prevăzute în Secțiunea 9, care nu vor orientate în scopul serviciului educației naționale...

2. Pentru scopurile acestei secțiuni, următoarele se consideră drept proprietate imobilă: terenurile agricole și cele apte pentru prelucrare și utilizare agricolă, ariile forestiere și tufiș în general, pășunile și

carierile, minele și gospodăriile piscicole. Terenurile pentru construcții la fel urmează a fi considerate proprietate imobilă, chiar dacă intră în cadrul planului dezvoltării urbane cu condiția că includerea respectivă a avut loc după anul 1952.

3. Sfintelor Mănăstiri, care nu dispun de imobile suficiente, li se pot oferi fără considerare terenurile aflate deja în posesia lor în virtutea Sub-secției (1) al secțiunii prezente, dar exclusiv în scopuri agricole și pentru prelucrare nemijlocită de către călugări. Astfel de terenuri trebuie delimitate în conformitate cu numărul călugărilor rezidenți și prin prisma necesităților protecției mediului ambiant. Astfel de oferte vor fi făcute în strictă limită de un an de la termenul-limită prevăzut în sub-secțiunea (1) al prezentei secțiuni, prin intermediul contractului dintre stat ... pe de o parte și o persoană juridică responsabilă ... de gestionarea proprietății mănăstirilor pe de altă parte.”

26. Secțiunea 4 prevede că timp de două luni de la expirarea termenului de șase luni la care se face referință în secțiunea 3 (1) (A) orice persoană juridică sau privată, care se află în posesia uneia din clădirile „declarată drept aparținând statului”, trebuie s-o transfere conducătorului apropiatului departament agricol sau forestier, în caz contrar cel din urmă având dreptul de a recurge la o un ordin de expropriere, intrat în vigoare în termen de cincisprezece zile de la data prezentării lui. Persoana expropriată poate ataca în instanță ordinul respectiv, dar acesta nu va avea efect suspendativ (sub-secțiunea (4)); mai mult decât atât, instanța este deschisă persoanei care se află în posesia drepturilor asupra imobilului respectiv, inclusiv în proces civil în baza Articolelor 1094-1112 al Codului Civil (sub-secția (7)).

27. Aranjamentele privind implementarea secțiunilor 3 și 4 de mai sus urmează a fi specificate printr-un decret prezidențial, fiind adoptat la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase, Ministerului Economiei și Ministerului Agriculturii. Pentru informarea instanțelor, acesta încă nu a fost promulgat.

28. Secțiunea 8 prevede că structura decizională a ODEP urmează a constituită din Președinte și Vicepreședinte, desemnați de către Cabinetul Miniștrilor la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase, și alți șase membri și supleanții lor, jumătate din care vor fi propuși de Sfântul Sinod Permanent și jumătate de Ministerul Educației și Afacerilor Religioase.

Secțiunea 9 prevede pentru constituirea, la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase și Ministerului Economiei, unei entități a dreptului privat pentru implementarea programelor educaționale elaborate de către Ministerul Educației și Afacerilor Religioase.

Secțiunea 10 prevede includerea în bugetul de stat a suportului necesar pentru menținerea mănăstirilor și consolidării activității culturale a bisericilor. Ministerul Educației și Afacerilor Religioase va aloca fonduri disponibile pentru implementarea programelor speciale care vor fi elaborate în fiecare an în baza recomandărilor Sfântului Sinod Permanent.

29. Legea nr. 1700/1987 prevede că prevederile acesteia nu vor fi aplicate în raport cu proprietățile Sfintelor Mănăstiri care intră în responsabilitatea directă a Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului sau a Patriarhiei de Alexandria, Antioch și Ierusalim, sau a Sfântului Mormânt al Sfintei Mănăstiri de Sinai.

B. Decizia Curții Administrative Supreme din 7 decembrie 1987

30. Președintele și alți membri ai administrației ODEP au fost desemnați de Ministerul Educației și Afacerilor Religioase la 10 și 16 iulie 1987 (în conformitate cu secțiunea 8 a Legii 1700/1987).

La 20 iulie Biserica Greacă a atacat la Curtea Administrativă Supremă legalitatea desemnării membrilor ODEP de către Ministerul Educației și Afacerilor Religioase, solicitând revizuirea judiciară împreună cu cererea pentru suspendarea executării. În data de 19 august 1987 Comisia pentru examinarea plângerilor a Curții Administrative Supreme a conchis că orice tentativă de a împiedica ODEP să-și exercite mandatul oferit de Legea 1700/1987 va aduce la compromiterea relațiilor dintre stat și biserică; totodată, comisia a acceptat plângerea și a decis blocarea executării deciziei respective până la examinarea dosarului de către Curtea Administrativă Supremă.

La 11 septembrie 1987 unele mănăstiri, incluzând trei dintre cele reclamante și arhimandriții săi, de asemenea au înaintat plângeri împotriva deciziei, invocând, printre altele, că Legea 1700/1987 violează Constituția greacă (Articolul 3, alin. 1, 13 alin. 1 și 17) și Convenția Europeană.

31. Curtea Administrativă Supremă și-a dat verdictul la 7 decembrie 1987 (hotărârea nr. 5057/1987), afirmând:

” ...

Prevederile Articolului 3, alin. 1 al Constituției prevăd păstrarea canoanelor sfinte și tradițiilor Bisericii Ortodoxe. Totodată, această protecție constituțională ... nu poate fi interpretată drept acoperind canoanele și tradițiile referitoare la subiecte pur administrative. Astfel de chestiuni, care sunt afectate de trecerea timpului și influența noilor idei, sunt supuse automodificărilor în interesul promovării intereselor comune ale bisericii și statului. Cadrul legal le-a reglat în conformitate cu necesitățile sociale, în corespundere cu prevederile Articolului 72, alin. 1 al Constituției. Acest fapt nu poate, totodată, ... prin intermediul Cartei Bisericești sau altor prevederi

statutare, să demareze reforme administrative radicale ale structurilor administrative, care au fost solid formate cu mult timp înainte de către Biserica Ortodoxă ... Mai mult decât atât, aceleași prevederi garantează și autonomia bisericii, care include puterea de a determina propriile afaceri prin propriile structuri, constituite în conformitate cu prevederile legale și conduse de către Sfântul Sinod al Ierarhilor și Sfântul Sinod Permanent, create în baza Volumului Patriarhal din 29 iunie 1850 și Actul Sinodal din 4 septembrie 1929 privind componența acestor instituții.

În opinia majorității Curții, prevederile Legii 1700/1987, care prevăd gestionarea și reprezentarea de către ODEP a proprietății Sfințelor Mănăstiri, o entitate a dreptului public integrată în cadrul administrativ al Bisericii și majoritatea membrilor administrației căreia este desemnată de către stat, nu intră în conflict cu autonomia bisericească – garantată de Constituție – sau cu libertatea religioasă, sau cu Articolul 9 și 11 a Convenției de la Roma ... sau cu Carta Națiunilor Unite ... sau cu Actul Final de la Helsinki ..., în condițiile în care aceste subiecte, nefiind legate de doctrinele de război, sunt pur administrative și nu se referă la instituțiile de bază bisericești; astfel, acestea trebuie să fie liber gestionate de către legislația ordinară... Mai mult decât atât, prevederile Legii 1700/1987 nu afectează din punct de vedere material acele instituții din moment ce gestionarea proprietății mănăstirilor și bisericii a fost deja transmisă către ODEP, a cărei administrație – precum constituit în baza Legii 4684/1930 – a fost compusă, în mare parte, din membri laici desemnați de către stat ... Temeiul pentru invalidare a fost găsit drept nevalabil și va fi respins.

Totodată, unul din membrii seniori ai Curții și-a exprimat următoarea opinie, la care s-a raliat unul din tinerii membri. Articolul 3 al Constituției, care prevede că biserica greacă va fi condusă de Sinodul Metropolelor aservite, garantând nu doar autonomia bisericii în sensul că aceasta este gestionată de către aleșii metropolelor, dar și că aceasta are dreptul de a gestiona și dispune, la propria discreție ..., de proprietățile mobile și imobile care-i aparțin în ideea atingerii scopurilor sale non-profit, în special stabilirea și promovarea spiritului ortodox al membrilor săi. Viața monahală în comunitățile călugărești, care este o parte esențială a Bisericii ... și care, indiferent de statutul său de subiecte ale dreptului public, derivă, precum însuși Biserica, din spațiul laic din afara jurisdicției statului, constituind un mod fundamental al divinității sacre. Depravarea tuturor mănăstirilor de gestionarea și reprezentarea tuturor proprietăților curente și viitoare ... și transmiterea acestor drepturi către ODEP fără acordul mănăstirilor ... este, prin urmare, o constrângere inacceptabilă a autonomiei lor și a celei bisericești ... Aceste prevederi conțin, în primul rând, o violare a sus-menționatului articol din Constituție, care nu permite instituțiilor administrative bisericești să fie afectate de preluarea autonomiei lor, și, în rândul secund, afectează serios practica divină în cadrul mănăstirilor, din moment ce acestea previn practica „nelimitată” al divinității monahale, precum este prevăzut în Articolul 13, alin 2 al Constituției. În final, trebuie remarcat că din anul 1953 ODEP a fost condus de o administrație, majoritatea membrilor căruia erau desemnați de către Arhiepiscopul de Atena...; precedentul de a susține contrariul vizavi de majoritatea acestor membri vine să constituie un caz separat și izolat și nu poate fi examinat în contextul proprietății monahale ca un tot întreg. Minoritatea consideră, respectiv, temeiurile pentru declararea nulității actelor examinate drept bine argumentate.

Reclamantii susțineau, de asemenea, că prevederile Legii 1700/1987, prin care ODEP a fost mandatat cu gestionarea și reprezentarea proprietăților mănăstirilor – o entitate separată de biserică și necontrolată de aceasta – și autorizată cu transferul acestor proprietăți către stat fără careva compensații, este în contradicție cu Articolul 17 și 7 alin. 3 (a) al Constituției, precum au fost stabilite prevederile reglementând transferul acelei proprietăți, depravând Sfintele Mănăstiri de proprietățile sale și introducând restricții neconstituționale asupra drepturilor de proprietate.

Articolul 7 alin. 3 (a) al Constituției interzice oricare confiscare generală. Articolul 17 ... prevede că proprietatea se află sub protecția statului, dar drepturile ce derivă din aceasta nu trebuie să fie exercitate în detrimentul interesului public... Nici unul nu poate fi depravat de proprietatea sa, decât în scopurile interesului public, și efectuat în strictă conformitate cu prevederile legale și în orice caz constituind un subiect al compensațiilor depline... Această ultimă prevedere constituțională interzice oricare depravare de proprietate care nu satisface condițiile sus-menționate; totodată, nimic nu va preveni legea de la restricția dreptului de proprietate în baza criteriilor obiective și în interesul public, cu condiția că astfel de restricții nu vor face nule drepturile respective și nu le vor face inefective...

În opinia majorității Curții, prevederile Legii 1700/1987, ... care presupun că pentru transferul către stat a terenurilor agricole din proprietatea mănăstirilor și altor proprietăți imobile ale Sfințelor Mănăstiri pentru care nu există titluri de proprietate nu contravine prevederilor Articolului 17 al Constituției și nu depravează Sfintele Mănăstiri de proprietatea lor; Legea, de fapt, presupune că aceste proprietăți imobile nu le aparțin. Mai mult decât atât, prevederile referitoare la vânzarea proprietăților imobile urbane ale Sfințelor Mănăstiri sau acordarea dreptului de folosință asupra acestora prin deciziile ODEP ... nu încalcă dreptul mănăstirilor la proprietate, pornind de la faptul că implementarea acestor prevederi legale constituie subiectul unui acord al Sfințelor Mănăstiri care dețin proprietate imobilă, eșuând dacă contractul nu este valabil. În cele din urmă, prevederile referitoare la ... utilizarea de către ODEP a proprietății imobile urbane și a minelor, carierelor și gospodăriilor piscicole ce aparțin Sfințelor Mănăstiri sau altor instituții bisericești și cele referitoare la gestionarea și reprezentarea ... proprietății agricole ... și utilizarea actuală sau viitoarea a proprietății imobile urbane nu presupune depravarea de proprietate din moment ce această proprietate rămâne în mâinile Sfințelor Mănăstiri și, în orice caz, beneficiile din urma gestionării de către ODEP a acestor proprietăți sunt utilizate în scopuri eclesiastice..., prevederile ce restricționează drepturile constituționale la proprietate sunt elaborate

pentru a servi în același timp interesele mănăstirilor și interesul public. În consecință, motivul nulității împreună cu plângerile privind Articolele 12 alin. 5 și 6 și Articolul 20 alin. 1 ale Constituției și Articolul 1 al Protocolului de la Paris din 20 martie 1952 (P1-1) ..., sunt considerate neîntemeiate și urmează a fi respinse...

Doi membri seniori ai Curții, la care s-a raliat unul dintre membrii săi tineri, a exprimat următoarea opinie. Transferul către ODEP a dreptului de gestionare și reprezentare a totalității proprietății mănăstirilor în termenii sus-menționați, precum și în conformitate cu prevederile juridice în vigoare (secțiunea 1 (3) a Legii 1700/1987), nu presupune careva restricționare a dreptului la proprietate, garantat de Constituție, dar interferează inacceptabil și fără compensații complete cu esența dreptului de proprietate. Aceasta este cu atât mai evident, cu cât unica posibilitate oferită mănăstirilor reprezintă manifestarea îngrijorării sau obiectării privind vinderea proprietății lor urbane, sau oferirii dreptului la folosință asupra acestora de către ODEP, fără puterea de a decide acest subiect pentru ei însuși: precum decizia ce aparține exclusiv ODEP, care vine în contradicție cu principiul discreției de a determina, fără a se consulta cu mănăstirile, asupra vânzării terenurilor agricole și „utilizării prezente și viitoare” a proprietăților lor imobile precum este prevăzut în secțiunea 7 a Legii 1700/1987. În ceea ce privește proprietatea mobilă a mănăstirilor, unele dintre care sunt foarte scumpe (icoane din muzeele mănăstirilor relict prețioase, etc.), acestea sunt gestionate de ODEP fără oricare restricție în general. Mai mult decât atât, trebuie de remarcat faptul că Legea 1700/1987 nu specifică cum vor fi aplicate veniturile de la utilizarea proprietăților mănăstirilor; pe de altă parte, după cum reiese din secțiunea 2 (2), 3 (1) (B) și 9 al Legii 1700/1987 beneficiile statului în urma „utilizării sau dării în folosință a proprietății bisericești” va fi transferată către o entitate a dreptului privat, constituită în baza secțiunii 9 care nu are careva obiective eclesiastice. Prevederile Legii 1700/1987 sunt, prin urmare, în totalitate contrare nu doar Articolului 17 al Constituției, dar și ... prevederilor Convenției de la Roma (Articolul 1 al Protocolului) și tratatului de constituire a Comunității Economice Europene, care-i incumbă statului grec responsabilități internaționale. Prin urmare, minoritatea consideră că acest temei al considerării nule drept perfect valabil.

...

În ceea ce privește prevederile Legii 1700/1987 vine în contradicție cu Articolul 4 alin. 1 al Constituției, deoarece stabilesc discriminarea dintre Biserica Ortodoxă Greacă și Sfintele Mănăstiri ce cad sub incidența Patriarhatului Ecumenic și chiar a Patriarhatului Ecumenic însuși, a Patriarhatului Alexandriei, Ierusalimului, a Sfântului Mormânt al Mănăstirii din Sinai și a mănăstirilor altor patriarhii și religii, plângerea nu este suficient de argumentată din moment ce Biserica Ortodoxă Greacă, ca instrument și expresie al religiei dominante în corespundere cu Articolul 3 alin. 1 al Constituției, nu se situează pe aceeași poziție cu alte biserici ortodoxe și alte patriarhii sau religii, astfel precum este prevăzut în principiile constituționale de tratament echitabil în situații juridice comparabile.

...

Mai mult decât atât, se consideră că prevederile Legii 1700/1987 vin în contradicție cu Articolul 5 alin. 1 al Constituției prin care cetățenii ortodocși, care doresc să susțină financiar mănăstirile, nu-și pot exercita voința atât timp cât, contrar voinței lor, gestionarea donațiilor intră nu în competența directă a mănăstirilor, ci în cea a ODEP.

În plus, considerăm că aceste prevederi violează libertatea individuală a religiei a călugărilor comunităților monahale și a celor care ar fi dorit la finalul vieții lor să-și doneze economiile mănăstirilor. Prima parte a plângerii este nefondată din moment ce dreptul individual al auto-îndestulării, garantat de Articolul 5 alin. 1 al Constituției, nu reprezintă un drept absolut; constituie subiectul restricțiilor prevăzute în Constituție și în legislația în vigoare. În cazul prezent restricțiilor ce derivă din prevederile sus-menționate ale Legii 1700/1987 ... nu vin în contradicție cu Articolul 5 alin. 1 al Constituției. Temeiul este, prin urmare, nu este fondat nici în ceea ce privește cea de-a doua parte a plângerii, referindu-se la daunele posibile ce ar putea fi aduse în viitor reclamanților.

..."

Indiferent de cele expuse, Curtea Administrativă Supremă a declarat nulă decizia Ministerului Educației și Afacerilor Religioase din 16 iulie 1987 (vezi alin. 30 mai sus), pe motiv că componența consiliului de administrare al ODEP nu satisface cerințele secțiunii 8 a Legii 1700/1987.

C. Legea din 6 octombrie 1988 privind „ratificarea acordului de transfer către stat a proprietății forestiere și agricole a Sfintelor Mănăstiri ale Bisericii Grecești care sunt parte ale acesteia” („Legea 1811/1988”)

32. Promulgarea Legii 1700/1987 a provocat o reacție imediată din partea Bisericii Grecești. În ideea aplanării situației create, Guvernul și Sfântul Sinod al Ierarhilor s-au întrunit într-o serie de ședințe și au ajuns la un acord, prin care, prin intermediul unui acord ulterior, se va transfera o parte din proprietatea lor către stat. O condiție esențială al acordului preliminar a constituit faptul că Biserica Greacă va căuta să obțină de la consiliile mănăstirilor depline puteri pentru a semna acordul ulterior.

33. La data de 11 mai 1988 Sfântul Sinod Permanent a semnat următorul acord cu statul, prin care 149 de mănăstiri, inclusiv cele reclamante precum Asomaton Petraki, Ossios Loukas și Phlamourion Volou, au transferat

proprietățile lor agricole și forestiere către stat; 47 de mănăstiri au declarat că ele nu sunt afectate de acel acord, deoarece nu dispun de careva proprietate substanțială de acest gen. Parlamentul a ratificat acest acord în baza secțiunii 1 a Legii 1811/1988, secțiunii 2 (3) al căruia prevede: „La publicarea acestei legi, gestionarea proprietății urbane a Sfintelor Mănăstiri, care nu sunt parte la acord, urmează a fi transmisă la Sfântul Sinod Permanent al Bisericii Grecești. Prevederile Legii 1700/1987 urmează a fi aplicate față de proprietățile rămase ale mănăstirilor”.

Secțiunea 2 (1) prevede că mănăstirile care nu sunt parte la acord se pot alătura la acesta în timpul reînnoirii acestuia de la data intrării în vigoare a Legii; operarea Legii 1700/1987 nu va fi suspendată pe durata acestei perioade.

34. Potrivit clauzei 2 a acordului, mănăstirile ce constituie parte la acesta vor ceda statului toate proprietățile lor agricole și forestiere, cu excepția terenurilor ce înconjoară mănăstirile în raza de 200 metri; urmează a fi cerută opinia mănăstirilor înainte de a instala și opera careva construcții în vecinătatea lor de genul restaurante sau oficii de business. Mai mult decât atât, mănăstirile sunt autorizate să mențină proporția proprietății lor real-origine – indicând că aria totală a terenului menținut nu trebuie să depășească limita de 500.000 m² de păduri sau 200.000 m² de pământ agricol – și 20% din terenurile „utilizate în scopuri turistice”; Bisericii Grecești i s-a alocat 40% din terenurile incluse în planul dezvoltării urbane de după 1952. Finalmente, terenurile din posesia mănăstirilor, în baza titlurilor disponibile sau obținut de ele în dar cu acte în regulă, pot face excepție de la transferul către stat.

Au fost constituite comisii speciale în cadrul fiecărei prefecturi printr-o decizie a Prefectului pentru a determina care teren va fi transferat la stat și care va fi menținut de mănăstiri.

În schimbul transferurilor către stat a proprietăților, statul s-a angajat să achite burse pentru 85 de seminariști și să aloce 1% din bugetul de stat pentru biserică și susținând mănăstirile parte la acord (clauza 4).

35. Cea de-a 3-a clauză a acordului prevede că ODEP va fi dizolvat odată cu definitivarea operațiunilor de transfer al proprietății; de fapt, ODEP a fost dizolvat imediat după ratificarea de către Parlament a acordului respectiv, iar membrii ODEP au fost distribuiți în alte structuri administrative în conformitate cu prevederile secțiunii 3 a legii 1811/1988. Gestionarea proprietății urbane și a unei părți a proprietății forestiere și agricole, rămase în proprietatea mănăstirilor parte la acord, rămăsese în responsabilitatea nemijlocită a mănăstirilor proprietare, deoarece Biserica Greacă, preluând drepturile și responsabilitățile ODEP și având autoritatea exclusivă de acțiune, era responsabilă pentru proprietatea ce trebuia utilizată corespunzător. Sfântul Sinod Permanent a adoptat decizii canonice, publicate în Gazeta Oficială, potrivit cărora proprietatea transferată de la ODEP, în urma dizolvării acesteia, către Biserica Greacă urmează a fi gestionată și utilizată. În cele din urmă, mănăstirile părți la acord au capacitatea de a acționa în instanță asupra oricărei dispute privind proprietățile pe care le dețin (clauza 5).

36. Unele mănăstiri, incluzând Phlammourion Volou, care au autorizat Biserica Greacă să negocieze și să semneze acordul cu statul s-au adresat în instanță, susținând că acordul a fost nul și fără efect.

Ele au argumentat, printre altele, că (1) acordul a fost semnat de către Sfântul Sinod Permanent, o structură pur administrativă a Bisericii Grecești fără personalitate juridică și fără careva capacitate juridică; (2) arhiepiscopii și metropolitani care au participat la elaborarea acordului nu erau reprezentanți statutari ai Sfântului Sinod Permanent; (3) parcelele de teren care urmau a fi transferate nu au fost delimitate cu exactitate și că acordul nu făcea nici o trimitere la locația lor, aria sau valoarea lor; (4) statul grec nu a acționat prin intermediul reprezentatului său statutar; (5) la momentul semnării acordului, ODEP era responsabil de gestionarea și reprezentarea proprietății mănăstirilor, deși dreptul asupra acestor proprietăți era deja transferat statului în temeiul secțiunii 3 a Legii 1700; (6) autorizațiile eliberate de mănăstiri în favoarea Sfântului Sinod Permanent nu erau sub forma documentelor notariale precum se solicita în lege; și (7) condițiile care au fost înaintate de către mănăstiri pentru semnarea acordului nu și-au găsit reflectarea în textul acordului.

37. La data de 27 ianuarie 1990 Curtea primei instanțe din Atena a luat decizia împotriva mănăstirii Phlammourion Volou.

38. La 4 decembrie 1990 Curtea de Apel din Atena a respins recursul mănăstirii la acea decizie. Curtea a notat că, în particular, precum a decis instanța anterioară, potrivit legii 1811/1988 cadrul legal prevedea în mod expres intenția ratificării acordului în totalitatea sa, chiar dacă acesta conținea deficiențe formale sau substanțiale, care ar fi putu conduce la ineficiența lui și la declararea acestuia drept nul.

Plângerea nr. 5 a fost respinsă de către Curtea de Apel pe motiv că mănăstirea Phlammourion Volou nu dispune de locus standi, din moment ce odată cu semnarea acordului acest teren a fost cedat și că mănăstirea nu mai este proprietarul terenului discutat. În ceea ce privește plângerile nr. 3 și 7, curtea a concluzionat că, luând în considerație numărul mare al mănăstirilor implicate, acordul poate distinge doar într-o manieră generală care este terenul a fi transferabil și terenul a fi menținut, delegând sarcina determinării exacte a spațiilor respective comisiilor constituite în fiecare prefectură.

În plus, definirea clauzei 2 a acordului nu este suficientă pentru a demonstra dacă deplinele puteri oferite Sfântului Sinod Permanent au fost utilizate inadecvat de către arhiepiscopi, care au semnat acordul respectiv; dacă aici este cazul și dacă terenul care nu cădea sub incidența autorității respective a fost transferat statului, atunci se atestă depravarea de proprietate ceea ce devine incompatibil cu Articolul 17 al Constituției, un defect care nu a fost remediat

nici la etapa ratificării. Totodată, era imposibil a determina dacă deplinele puteri au fost depășite, din moment ce reclamanții nu au prezentat date privind definitivarea activității comisiilor constituite în prefecturi.

Finalmente, acordul discutat a fost un acord de valoare, precum se angajase statul să suporte mănăstirile părți la acord prin transferul în folosul lor a unui procent din resursele bugetare și să suporte cheltuielile pentru 85 de seminariști.

D. Implementarea legilor nrr. 1700/1987 și 1811/1988

39. Într-o circulară din 5 ianuarie 1989 Ministerul Agriculturii a cerut prefecturilor să recurgă la constituirea comitetelor, prevăzute în clauza 2 al acordului din 11 mai 1988 (vezi alin. 34 mai sus). Nu au fost întreprinse acțiuni în vederea definitivării acestei indicații.

O altă circulară, din 20 februarie 1989, atrage atenția autorităților asupra faptului că dreptul de proprietate asupra proprietăților imobile ale mănăstirilor parte la acord a fost transferat la stat în baza prevederilor legii 1700/1987. Circularea de asemenea reamintește autorităților despre posibilitatea transferului acestei proprietăți cooperativelor agricole și utilizarea procedurilor stipulate în secțiunea 4 a legii 1700/1987 (vezi alin. 26 mai sus).

40. În practică, operațiunile de transfer – în special cele ce urmau să determine care proprietate trebuia transferată la stat în baza legii 1811/1988 – nu au fost definitive.

41. În cadrul audierilor de la Comisie și Curte, mănăstirile reclamante s-au referit la o serie de hotărâri ale instanțelor naționale în acțiuni împotriva statului, declanșate de mănăstiri non-reclamante, care au fost declarate în suspensie (deciziile nr. 455/1987 a Curții Ioannina de primă instanță și nr. 175/1988 a Curții Chalcis de primă instanță) și o acțiune declarată drept inadmisibilă (decizia nr. 335/1987 a Curții Lasithi de primă instanță) pe motiv că mănăstirea respectivă a eșuat în a avea locus standi de la intrarea în vigoare a legii 1700/1987. În particular, procedurile în cadrul cărora au fost declarate inadmisibile acțiunile mănăstirilor non-reclamante de recunoaștere a proprietății, potrivit mănăstirilor, se bazau pe faptul că acestea dispuneau de posesii neînsemnate și conflictuale; Curtea de primă instanță din Patras (decizia nr. 35/1991) de asemenea a concluzionat că dreptul asupra proprietății, posesia și utilizarea terenului discutat a fost transferat automat către stat în baza secțiunii 3 (1) (A) și (B) a legii 1700/1987 și a subliniat că mănăstirea respectivă nu era una dintre cele semnate ale acordului din 11 mai 1988.

42. Într-o scrisoare din 7 februarie 1992, Ministerul Agriculturii răspundea la solicitarea Agentului Guvernamental de a obține informația cu privire la implementarea legilor nr. 1700/1987 și nr. 1811/1988 următoarele:

„... Legile nrr. 1700/1987 și 1811/1988, care reglementează chestiunea proprietății bisericești, nu au fost implementate cu procedurile stabilite în ele privind transferul către stat a terenurilor care nu aparțineau mănăstirilor și a eșuat procesul de determinare a terenurilor ce urmau a fi menținute de către mănăstiri ... Problema a apărut odată cu gestionarea terenurilor forestiere ale mănăstirilor..., deoarece procedurile prin care statul prelua dreptul de proprietate nu au fost stipulate în lege ... și de asemenea din cauza dezacordului dintre stat și Sfintele Mănăstiri privind interpretarea legilor discutate ... precum apare din documentul nr. 147224/21.12.1991 al Departamentului Dezvoltării Regionale al Ministerului nostru ... și din faptul că Ministerul Educației și Afacerilor Religioase a constituit o echipă pentru a studia problema proprietății bisericești pe care statul intenționa să o re-examineze în tentativa de a o soluționa”.

43. Reprezentantul legal al mănăstirilor reclamante a declarat la examinarea cazului de către Curte că, la data respectivă, nici unul din terenurile discutate nu a fost transferat cooperativelor agricole ale statului. El a susținut, totodată, că din momentul intrării în vigoare a legii 1700/1987 autoritățile administrative au refuzat constant eliberarea autorizațiilor de desfășurare a anumitor operațiuni cotidiene.

În acest context, el s-a referit și la corespondența efectuată dintre autoritatea forestieră Kalambaka, pe de o parte, și cooperativa din Vлахava și mănăstirea Metamorphosis Sotiros, pe de altă parte; autoritatea forestieră a preîntâmpinat cooperativa agricolă despre imposibilitatea tăierii pădurilor de pe terenurile forestiere aparținând mănăstirii în baza prevederilor Decretului nr. 2185 din 1952 (vezi alin. 9 mai sus), cooperativa respectivă achitând deja în 1985 plata corespunzătoare pentru defrișarea terenului.

În mod similar, autoritățile forestiere din Almiros în provincia Magnesia au respins aprobarea planului pentru patru ani de exploatare a pădurilor aparținând mănăstirii Ano Xenia, pe motiv că nu era certificat cu siguranță faptul deținerii dreptului de proprietate asupra terenului respectiv.

PROCEDURILE ÎN FAȚA COMISIEI

44. Mănăstirile reclamante s-au adresat la data de 16 iulie 1987 Comisiei în următoarea ordine: Ano Xenia, Ossios Loukas, Agia Lavra Kalavriton, Metamorphosis Sotiros și Asomaton Petraki, împreună cu șase călugări ai acestor mănăstiri (plângerea nr. 13092/87); iar la 15 mai 1988 mănăstirile Chryssoleontissa Eginis, Phlamourion Volou și Mega Spileo Kalavriton împreună cu patru călugări ai acestor mănăstiri și un stareț (plângerea nr. 13984/88). Ei au invocat violarea Articolelor 6, 9, 11, 13 și 14 (art. 6, 9, 11, 13, 14) ale Convenției și a Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1).

45. La data de 4 decembrie 1989, Comisia a ordonat comasarea ambelor dosare ale reclamanților. Le-a declarat admisibile la 5 iunie 1990, dar doar cu condiția că ele vor fi făcute în numele Sfintelor Mănăstiri; le-a declarat

inadmisibile în cazul în care vor rămâne în modul cum au fost depuse. În raportul său din 14 ianuarie 1993 (Articolul 31) Comisia și-a exprimat opinia în acest sens:

- (a) precum pentru toate mănăstirile reclamante,
 - (i) că transferul titlului de proprietate prevăzut de legea nr. 1700/1987 nu a violat Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1) (unanim);
 - (ii) că prevederile legii 1700/1987, precum amendată de legea 1811/1988, nu a violat acel Articol (P1-1) (unanim);
 - (iii) că nu s-a identificat violarea Articolelor 9, 11 și 13 (art. 9, 11 și 13) ale Convenției (unanim) sau a dreptului mănăstirilor reclamante la un proces corect și echitabil în contextul prevederilor Articolului 6 alin. 1 (art. 6-1) (unanim), sau a Articolului 14 împreună cu Articolele 6, 9 și 11 ale Convenției (art. 14 + 6, art. 14+9, art. 14+11) și Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (art. 14+P1-1) (unanim);
- (b) în ceea ce privește mănăstirile Ano Xenia, Agia Lavra Kalavriton, Metamorphosis Sotiros, Chryssoleontissa Eginis și Mega Spileo Kalavriton, nu a avut loc violarea dreptului de acces la curte, garantat de Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) (unsprezece voturi contra doi);
- (c) în ceea ce privește mănăstirile Asomaton Petraki, Phlamourion Volou și Ossios Loukas, nu a avut loc violarea dreptului de acces la curte, garantat de Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) (unanim).

Textul complet al opiniei Comisiei și a două opinii separate se conțin în raportul reprodus în anexa la prezenta decizie*.

* Remarca Grefierului. Din motive practice această anexă va apărea doar în versiunea tipărită a deciziei (volumul 301-A din seriile A ale Publicațiilor Curții), dar o copie a raportului Comisiei poate fi obținut de la Grefier.

MEMORIILE FINALE TRANSMISE CĂTRE CURTE

46. În memoriile sale Guvernul solicita Curții să „respingă ambele plângeri ale Sfințelor Mănăstiri in corpore”.

47. Mănăstirile reclamante solicitau de la Curte

„... să declare că prevederile legilor nrr. 1700/1987 și 1811/1988 și a actelor subsecvente ale Republicii Elene au condus la violarea Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1), Articolul 6 și respectiv Articolele 13, 14, 9 și 11 ale Convenției;

... să declare că violările sus-menționate au fost aplicate tuturor reclamanților; și

... să acorde compensație ...

ÎN CEEA CE PRIVEȘTE CADRUL LEGAL

I. OBIECTIVELE PRELIMINARE ALE GUVERNULUI

A. Raționamentul personal al jurisdicției Curții

48. În primul rând, Guvernul a argumentat că mănăstirile reclamante nu erau organizații neguvernamentale în sensul Articolului 25 (art. 25) al Convenției. Ele sunt în custodia Bisericii Ortodoxe și legăturile instituționale, istorice, juridice și financiare cu națiunea elenă și statul grec, care au fost reflectate atât în Constituția din 1975, cât și în legislația națională, precum și influenței considerabile pe care o are actualmente Biserica Greacă asupra activităților statului. Atribuirea personalității juridice în dreptul public bisericii, incluzând mănăstirile, demonstrează în particular atașamentul față de subiectele eclesiastice. Mai mult decât atât, Biserica Ortodoxă Greacă și instituțiile sale joacă un rol direct, activ în administrarea publică; ele aplică deciziile administrative ale căror legalitate era subiectul revizuirii de către Curtea Administrativă Supremă, precum și oricare alte decizii ale autorităților publice. Mănăstirile erau ierarhic integrate într-o structură organică a Bisericii Grecești; au fost fondate, comasate sau dizolvate prin decrete adoptate după consultări cu arhimandritul și aprobate de Sfântul Sinod Permanent, la propunerea Ministerului Educației și Afacerilor Religioase. Deciziile consiliilor mănăstirilor urmează a fi ratificate de către autoritatea bisericească superioară înainte de a intra în vigoare. În final, nu era decisiv faptul că mănăstirile aveau personalitate juridică distinctă de cea a Bisericii, fiind martori la faptul că a fost posibil pentru responsabilitatea internațională a statului de a fi angajat printr-un număr de acte ale entităților juridice, distincte de cele ale aceluși stat.

49. Precum Comisia în decizia sa de admisibilitate, Curtea a notat că mănăstirile reclamante nu exercită funcții guvernamentale. Secțiunea 39 (1) a Cartei Bisericii Grecești descrie mănăstirile ca instituții religioase ascetice (vezi alin. 15 mai sus). Obiectivele lor – în mod esențial eclesiastice și spirituale, dar totodată culturale și sociale în unele cazuri – nu sunt de genul celor ce le-ar pune pe picior de egalitate cu organizațiile guvernamentale, constituite în scopurile administrației publice. Clasificarea lor drept entități ale dreptului public poate fi interpretată doar prin faptul că cadrul juridic național, luând în considerație relațiile specifice dintre mănăstiri și stat, dorea să li se atribuie aceeași protecție juridică în raporturile lor cu părțile terțe precum a fost acordat și altor entități ale dreptului public. Mai mult decât atât, puterea consiliilor mănăstirilor constă în elaborarea regulilor referitoare la organizarea și promovarea vieții spirituale și administrarea internă a fiecărei mănăstiri (secțiunea 39 (4) – vezi alin. 15 mai sus).

Mănăstirile cad sub incidența supervizării spirituale din partea arhiepiscopului (secțiunea 39 (2)) și nu sub controlul statului, respectiv fiind entități distincte de cele ale statului, de care sunt total independente.

Mănăstirile reclamante ar urma să fie tratate, prin urmare, ca organizații neguvernamentale în sensul Articolului 25 (art. 25) al Convenției.

B. Posibilitățile plenare ale remediilor naționale

50. În cel de-al doilea rând, Guvernul susținea că mănăstirile reclamante nu au utilizat remediile naționale în câteva ocazii; nici o instanță națională nu a dat curs procedurilor de examinare a plângerilor privind presupusele violări ale drepturilor lor.

În general, Guvernul argumenta prin imposibilitatea de a avea în legislația greacă prevederi neconstituționale, iar aparenta violare a cărora în mod automat conduce la examinarea acestor cazuri de către instanțele naționale, fapt ce vine în contradicție cu plângerile invocate de către reclamanți și acuzațiile de ineficiență protecției judiciare față de mănăstirile reclamante din partea sistemului judiciar grecesc; examinările preliminare ale acțiunilor reclamanților în instanțele naționale, invocate în prezentul proces, au condus la demonstrarea faptului că oricare lege, care vine în contradicție cu prevederile constituționale, efectiv nu este aplicată. Rațiunile referitoare la constituționalitatea Legii nr. 1700/1987 din 7 decembrie 1987 ce a fost concluzionată în decizia Curții Administrative Supreme (vezi alin. 31 mai sus) au fost combătute, neavând forța res judicata și nu au influențat alte instanțe ce s-ar fi putut confrunta cu examinarea dosarelor similare; doar Curtea Supremă Specială ar fi putut oferi o decizie finală în acest sens în cazul în care ambele curți supreme ale țării ar fi ajuns la concluzii diferite (Articolul 100 alin. 1 (e) al Constituției din 1975).

Mai particular, Guvernul declarase că Legea nr. 1700/1987 nu intra în vigoare până la luarea deciziei concrete de către ODEP referitor la gestionarea acelor proprietăți ale mănăstirilor sau privind reprezentarea mănăstirilor în chestiuni ce vizează proprietățile lor. Mănăstirile reclamante ar fi avut atunci o serie de remedii efective valabile: posibilitatea depunerii cererilor pentru revizuirea judiciară a deciziilor administrative ce urmau a fi luate în vederea implementării legii 1700/1987 (secțiunile 1 (3), 2 (3), 4 (9), 7 (2) și 8 (1) și (2)) – ceea ce mănăstirile au și făcut combătând legalitatea decretului prin care se desemna structura administrativă a ODEP (vezi alin. 25, 27 și 30 mai sus) – sau a deciziilor manageriale ale ODEP; o acțiune de atac la curțile civile (Articolul 72 al Codului de Procedură Civilă) în ideea de a obține dreptul lor exclusiv asupra gestionării și reprezentării proprietății lor recunoscute juridic; și acțiunile ce derivă din prevederile secțiunii 4 (4) a legii 1700/1987 (vezi alin. 26 mai sus).

51. Curtea a notat că și subiectul abordat la Curtea Administrativă Supremă l-a constituit lipsa împuternicirilor legale ale membrilor structurii administrative a ODEP și că Curtea respectivă a găsit prevederile legii 1700/1987 drept compatibile cu Articolul 17 al Constituției și cu prevederile Convenției Europene (vezi alin. 31 mai sus). Au fost făcute declarații ale judecătorilor uneia din cele mai înalte instanțe ale țării; mai mult decât atât, o parte considerabilă a rațiunilor deciziei curții respective din 7 decembrie 1987 a fost dezbătută de către ei. Astfel de declarații, chiar și prin prisma faptului că nu toate rațiunile invocate au fost corespunzător examinate, limitează substanțial perspectivele de succes ale oricărui alt apel eventual al mănăstirilor reclamante.

În ceea ce privește posibilitățile invocate de Guvern, Curtea a observat că unele dintre acestea se referă la prevederile ce urmau să fie materializate abia după abolirea ODEP sau în cadrul aranjamentelor speciale pentru implementarea legii 1700/1987. În acest context, Curtea a remarcat că singurul remediu pe care-l solicită Articolul 26 (art. 26) al Convenției constă în violarea propriu-zisă și capacitatea de redresare a plângerilor reclamanților (vezi, printre alte autorități, decizia în cazul Airey contra Irlandă din 9 octombrie 1979, Seriiile A, nr. 32, p. 11, alin. 19). Finalmente, acțiunile prevăzute de secțiunea 4 (4) și (7) presupun că mănăstirile reclamante au fost deposedate de proprietățile lor sau că fusesse emis un ordin de expropriere; precum nu este cazul la data adoptării prezentei decizii, acestea nu sunt relevante.

Prin urmare, obiecția trebuie respinsă.

II. PRESUPUSA VIOLARE A ARTICOLULUI 1 AL PROTOCOLULUI Nr. 1 (P1-1)

52. Mănăstirile reclamante s-au plâns pe transferul unei părți a proprietății lor reale în folosul statului și pe gestionarea acesteia de către ODEP și ulterior de către Biserica Greacă în conformitate cu legea nr. 1700/1987 și 1811/1988. Ele au invocat Articolul 1 al Protocolului 1 (P1-1) care prevede:

„Fiecare persoană juridică sau fizică este abilitată cu dreptul de a se bucura de posesiile sale. Nimeni nu trebuie să fie depravat de posesiile sale cu excepția cazurilor de interes public și atunci când devine subiectul condițiilor prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Prevederile procedurale nu vor afecta, totodată, dreptul statului de a pune în vigoare astfel de legi pe care le consideră necesare pentru controlul utilizării proprietății în conformitate cu interesul general sau pentru asigurarea achitării taxelor sau altor contribuții sau penalități.”

53. Guvernul și Comisia nu au acceptat acest argument.

A. Remarcile preliminare

54. Mănăstirile reclamante insistau esențial asupra faptului că legile nrr. 1700/1987 și 1811/1988 erau incompatibile cu Convenția.

Guvernul subliniașe că la data examinării prezentului caz nu au fost întreprinse acțiuni concrete pentru aplicarea reală a legilor în raport cu mănăstirile.

55. În cazurile ce derivă din plângerile făcute în baza Articolului 25 (art. 25) sarcinile Curții nu constau în a revizui legislația relevantă la modul abstract; ea trebuie pe cât este posibil să examineze subiectele ce derivă din cazul examinat (vezi, printre altele, cazul Padovani contra Italiei din 26 februarie 1993, Serile A, nr. 257-B, p. 20, alin. 24). În ceea ce privește cazul prezent, Curtea trebuie să examineze legile sus-menționate, deoarece mănăstirile reclamante obiectează față de consecințele acestora asupra proprietății lor.

Astfel de consecințe au început deja să se facă simțite datorită naturii speciale a unor prevederi ale Legii nr. 1700/1987, în particular secțiunea 3 (vezi alin. 25 mai sus), precum și din faptul că legea a început să fie aplicată inclusiv prin intermediul circularelor ministeriale și deciziilor administrative luate (vezi alin. 39 și 43 mai sus).

Curtea a notat că terenurile forestiere și agricole ale mănăstirilor reclamante sunt actualmente gestionate de către două seturi paralele ale regulamentelor juridice: prevederile Legii nr. 1700/1987, care stabilesc gestionarea proprietăților mănăstirilor Ano Xenia, Agia Lavra Kalavriton, Metamorphosis Sotiros, Chryssoleontissa Eginis și Mega Spileo Kalavriton, precum și prevederile din Legea nr. 1811/1988, care vizează mănăstirile Asomaton Petraki, Ossios Loukas și Phlammourion Volou. Prin urmare, Curtea a decis necesar să facă o distincție clară dintre trei mănăstiri, care au semnat acordul din 11 mai 1988 și cele care nu au semnat acel document.

În ceea ce privește mănăstirile care nu au semnat acordul respectiv, Curtea a decis cu atât mai mult să examineze poziția lor doar prin prisma prevederilor Legii nr. 1700/1987 care continuă a fi aplicate față de proprietatea în discuție, precum și prin faptul că multe din alte prevederi ale legii respective au fost aplicate doar o perioadă scurtă de timp, sau au fost nule din momentul abolirii ODEP (secțiunea 1 (1) și 2 (1) și (2) a Legii nr. 1700/1987 – vezi alin. 25 mai sus).

Curtea a mai observat că proprietatea imobilă urbană a celor opt mănăstiri reclamante nu mai constituie subiect al discuțiilor în fața Curții, deoarece gestionarea acestora a fost trecută în responsabilitatea Sfântului Sinod Permanent din momentul intrării în vigoare a Legii nr. 1811/1988 (secțiunea 2 (3) a Legii nr. 1811/1988 – vezi alin. 33 mai sus).

B. Poziția mănăstirilor care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988

1. Dacă a avut loc interferența cu dreptul la proprietate și determinarea regulilor relevante în baza prevederilor Articolului 1 (P1-1)

56. Precum a fost explicat în cazuistica Curții, Articolul 1 (P1-1), care garantează în substanță dreptul la proprietate, comprimă trei reguli distincte (vezi decizia în cazul James ș.a. contra Marii Britanii din 21 februarie 1986, Serile A, nr. 98-B, p. 29, alin. 37). Primul, care este exprimat în prima propoziție a primului alineat și este de natură generală, prevede principiile îmbrățișării pașnice a proprietății. A doua regulă, din cea de-a doua propoziție al aceluiași alineat, se referă la depravarea de posesii și definirea anumitor condiții pentru aceasta. Cel de-al treilea, conținut în al doilea alineat, recunoaște că statele contractante sunt abilitate, printre multe altele, să controleze folosirea proprietății în conformitate cu interesul general. A doua și a treia regulă, care se referă în particular la interferența cu dreptul de a beneficia liber de dreptul la proprietate, urmează a fi abordate prin prisma principiilor generale stipulate în prima regulă.

57. Guvernul opina că plângerile mănăstirilor reclamante care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988 – Ano Xenia, Agia Lavra Kalavriton, Metamorphosis Sotiros, Chryssoleontissa Eginis și Mega Spileo Kalavriton – referitoare la violările iluzorii a dreptului garantat de Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1), din moment ce prevederile legii nr. 1700/1987, în special secțiunea 3, nu au fost suficiente pentru depravarea acestor mănăstiri prin forța legii de dreptul lor asupra proprietății discutate sau să transfere către stat prin operarea legii a posesiei sau folosinței proprietății respective.

Ele insistă asupra formulării secțiunii 3 (1) (A) și, în particular, asupra termenului „urmează a fi considerat drept proprietatea ... statului”, care, presupun ele, oferă secțiunii respective un subînțeles special. În realitate, susținea Guvernul, prevederea aceasta crea mai curând o prezumție a deținerii proprietății, o ficțiune juridică care putea fi ușor

combătută prin demonstrarea contrariului. Expresia „considerată a fi proprietatea ... statului” nu înseamnă că statul de fapt a preluat dreptul de proprietate asupra proprietății relevante; această chestiune rămâne încheșată până la stabilirea satisfăcătoare prin lege a drepturilor cerute de mănăstiri. Concluzia ce derivă dintr-o astfel de abordare directă a fost confirmată de contextul prevederii, în special protecția juridică oferită mănăstirilor de secțiunea 4 (4) și (7) a Legii nr. 1700/1987, care le permite mănăstirilor să-și demonstreze dreptul la proprietate prin prezentarea dovezilor concludente în fața autorităților imparțiale, mai exact în fața curților. Mai mult decât atât, statul era cel care făcea alegerea modalității relevante pentru determinarea situațiilor juridice dubioase în ceea ce privește dreptul asupra proprietății și să stabilească procedura în acest scop.

58. Curtea consideră că prin crearea prezumției dreptului statului asupra proprietății discutate, secțiunea 3 (1) (A) butoiul cu pulberea probelor a fost aruncat în direcția mănăstirilor reclamante, care pot să-și apere proprietatea asupra terenurilor în discuție doar prin prezentarea actelor corespunzătoare adecvat înregistrate, a titlurilor de proprietate, a prevederilor statutare sau a deciziilor finale ale instanțelor în acțiunile demarate împotriva statului. Secțiunea 3 (1) (A), luată împreună cu secțiunea 1 (1), depravează mănăstirile reclamante de posibilitatea justificării, în ideea aducerii probei contrare, prin toate mijloacele disponibile a dovezilor achiziționării proprietății precum este prevăzut în legislația greacă, precum și probelor ce atestă posibila acumulare de către mănăstiri a proprietăților, incluzând posesia adversă și chiar a deciziilor finale ale instanțelor împotriva persoanelor private. Această concluzie este susținută de Curtea de Primă Instanță din Patras prin decizia sa în cazul nr. 35/1991 (vezi alin. 41 mai sus), care se referea la mănăstirea non-reclamantă, dar arată foarte bine consecințele intrării în vigoare a secțiunii 3.

59. Potrivit memoriilor prezentate de Guvern, unele loturi de pământ în realitate aparțin statului, iar mănăstirile reclamante au ocupat terenurile respective. Curtea Administrativă Supremă, prin decizia sa din 7 decembrie 1987 (vezi alin. 31 mai sus), a conchis că prevederile Legii nr. 1700/1987 nu depravează mănăstirile de proprietatea lor, deoarece reiese din fapt că proprietatea respectivă nu aparține mănăstirilor în prima rând.

60. Nu este fezabil pentru Curte a încerca determinarea care din terenurile discutate pot fi apreciate prin prisma legislației naționale drept aparținând statului și care nu. Curtea a notat, însă, că mănăstirile reclamante, care sunt primordial părți constituante ale Bisericii Grecești și au fost fondate cu mult înaintea statului grec, au acumulat considerabile proprietăți imobile de-a lungul secolelor. Indiscutabil, titlurile de proprietate, obținute pe parcursul Imperiului Bizantin sau a celui Otoman, au fost pierdute sau distruse. În privința unor astfel de terenuri, ocupate deja de atât timp și chiar fără careva titlu juridic, perioada de posesie necesară pentru evitarea apariției cazurilor de posesie adversă, care ar fi putu degenera în atacarea în instanță atât a statului, cât și a părții terțe, a fost cu siguranță reglementată prin intrarea în vigoare a legii nr. 1700/1987. La acest aspect al problemei Curtea a atras în mod special atenția, mai ales din perspectiva achiziționării terenurilor respective prin posesia adversă, deoarece în Grecia nu existau evaluatori ai terenurilor și era imposibil de obținut titluri de proprietate oficial înregistrate înainte de 1856, iar a legațiilor și înregistrărilor cadastrale înainte de anul 1946 (vezi alin. 24 mai sus).

61. Statului, considerându-se proprietar al unor astfel de proprietăți agricole și forestiere în conformitate cu prevederile sub-secțiunii (1) (A) a secțiunii 3, i se oferă automat dreptul de folosință și posesie al acestora potrivit sub-secției (1) (B) a aceleiași secțiuni (vezi alin. 25 mai sus). În opinia Curții, aceasta nu ține mai mult de regula procedurală referitoare la necesitatea prezentării dovezilor, ci o prevedere substanțială al cărei efect constă în transferul întregii posesii asupra proprietății respective în subordinea statului.

62. Guvernul sublinia că formularea secțiunii 3 (1) (B) nu presupunea altceva decât indicarea abstractă la faptul că existau temeiuri juridice pentru o astfel de posesie. Posesia, totodată, nu era o stare falsă a afacerii; atât timp cât statul nu-și asumă autoritatea fizică asupra terenurilor discutate (și încă nu a făcut-o), nu-și poate exercita drepturile ce derivă din posesie și folosință. Guvernul a citat drept evidență secțiunea 4 a legii, care cerea oricărui titular al terenului să-l transmită în folosul statului.

Totodată, ar putea fi, susținea Guvernul, nici o pierdere a folosinței sau posesiei nu ar fi atât timp cât nu va fi emis un ordin administrativ de forțare. Chiar și în acest caz, secțiunea 4 acordă mănăstirilor reclamante o protecție efectivă, mai curând prin procedurile unei revizuirii judiciare ale unui asemenea ordin, pe parcursul cărora instanța va verifica de asemenea drepturile mănăstirilor ce derivă din posesia adversă, sau prin acțiunea instanțelor în temeiul Articolelor 1094-1112 ale Codului Civil (vezi alin. 26 mai sus).

63. Curtea nu a putut accepta argumentele Guvernului la acest capitol. Ea a notat că secțiunea 4 a legii nr. 1700/1987 se referă la prevederi tehnice, elaborate pentru a implementa secțiunea 3 a legii. În prima sa sub-secțiune, secțiunea 4 permite mănăstirilor reclamante în termen de două luni transmiterea terenurilor discutate șefului departamentelor forestiere sau agricole locale, în caz contrar acesta din urmă este abilitat să emită ordinul de forțare. În ceea ce privește remediile oferite în sub-secțiunile (4) și (7), prima din ele nu are efect de suspendare, deoarece este condiționată de cea de-a doua, potrivit căreia reclamantul trebuia să fi cedat voluntar proprietatea sa sau cei care nu și-au putut permite primul remediu în termenul-limită fixat.

64. Guvernul a reiterat în fapt că nici una din mănăstirile reclamante nu au transferat proprietatea sa în favoarea statului și nici un ordin de forțare nu a fost emis în acest context vizavi de oricare dintre mănăstiri, iar decretul, care urma să prevadă aranjamentele detaliate pentru implementarea secțiunilor 3 și 4 ale legii, nu a fost încă emis. Referindu-se la soluționarea amiabilă a conflictului dintre stat și Biserica Greacă prin semnarea acordului de la 11 mai 1988 și la intenția declarată a statului de a recurge la revizuirea întregului aspect al proprietății bisericești (vezi alin. 42 mai sus), Guvernul insistă asupra faptului că prevederile legii nr. 1700/1987 a rămas un text mort pe hârtie.

65. Curtea a observat, totodată, că nici una din cinci mănăstiri nu a devenit parte la acordul din 11 mai 1988 pe parcursul unui an de la ratificarea acestuia de către Parlament, precum permitea secțiunea 2 (1) a legii nr. 1811/1988 (vezi alin. 33 mai sus). Respectiv, prevederile legii 1700/1987 rămân aplicabile pentru acestea. Faptul că nu a fost emis nici un ordin administrativ de forțare nu constituie o garanție a faptului că un asemenea ordin nu va fi emis pe viitor, în special având în vedere circularele din 5 și 20 februarie 1989 (vezi alin. 39 mai sus), care sunt încă valabile, și atitudinea autorităților administrative după semnarea acordului (vezi alin. 43 mai sus).

66. Așa fiind, a avut loc interferența cu dreptul mănăstirilor reclamante la dreptul lor de a beneficia liber de dreptul la proprietate prin tentativa de „depravare” a posesiilor lor în sensul celei de-a doua propoziții a primului alineat al Articolului 1 (P1-1).

2. „În interesul public”

67. Curtea trebuia să determine dacă această depravare de posesii urmărea scopul „interesului public”, în contextul sensului celei de-a doua reguli din Articolul 1 (P1-1).

68. Mănăstirile reclamante disputau legitimitatea scopurilor legii 1700/1987, afirmând că această lege nu a fost elaborată pentru a transmite terenurile discutate către fermierii care nu dispuneau de pământ, ci pentru a permite dezvoltarea profitabilă a acestora. Secțiunea 2 (1) a legii 1700/1987 oferă prevederi - într-o formă mai curând a unei puteri opționale - ce permit transferul folosinței pământului în discuție către fermieri, care erau - sau urmau să devină în curând - membri ai cooperativelor agricole și nu a fermierilor nevoiași. Dacă legislația ar fi promovat anumite politici sociale, s-ar fi putut atinge aceleași rezultate fără a interveni în dreptul asupra proprietății a mănăstirilor reclamante.

69. Curtea a remarcat că memoriul explicativ la proiectul de lege, transmis spre examinare Parlamentului, reliefa raționamentele pentru astfel de acțiuni: a pune capăt vânzărilor ilegale a unor astfel de terenuri, fărâmițării lor și abandonării sau dezvoltării necontrolate a acestora (vezi alin. 24 mai sus). Natura optimă pentru transferul folosinței acestor terenuri către fermieri sau cooperativelor agricole (secțiunea 2 (1) a legii - vezi alin. 25 și 68 mai sus) și includerea instituțiilor publice printre beneficiarii acestor transferuri (secțiunea 2 (1) a legii) ar putea provoca unele dubii vizavi de rațiunile unor astfel de acțiuni, dar ele nu sunt suficiente pentru a deprava obiectivele majore ale Legii 1700/1987 de legitimitatea lor ca fiind „în interes public”.

3. Proportionalitatea interferenței

70. O interferență cu dreptul de a beneficia liber de proprietate trebuie să fie confruntată cu „o balanță corectă” dintre necesitățile intereselor comunității și cerințele protecției drepturilor fundamentale individuale (vezi, printre altele, decizia în cazul Sporrong & Lönroth contra Suediei din 23 septembrie 1982, Seriile A, nr. 52, p. 26, alin. 69). Problema atingerii acestei balanțe este reflectată în structura Articolului 1 (P1-1) în întregime (ibid.), incluzând cea de-a doua propoziție, care urmează a fi lecturată prin prisma principiului general enunțat în prima propoziție (vezi alin. 56 mai sus). În particular, aici trebuie să fie o relație de proporționalitate dintre modalitățile implicate și scopurile urmărite de oricare acțiune ce depravează persoana de posesiile sale (vezi decizia în cazul James ș.a. citat anterior, p. 34, alin. 50).

71. Termenii de compensație în corespundere cu legislația în vigoare constituie un material pentru aprecierea dacă acțiunile contestate respectă balanța corectă necesară și, mai ales, în cazul în care aceasta nu impune o abordare disproporționată față de reclamanți. În acest context, preluarea proprietății fără achitarea valorii rezonabile a acesteia va constitui firesc o interferență disproporționată și lipsa totală a compensațiilor poate fi considerată drept justificabilă în baza prevederilor Articolului 1 (P1-1) doar în circumstanțe excepționale. Articolul 1 (P1-1) nu garantează, totodată, dreptul la compensarea completă în toate circumstanțele, din moment ce obiectivele legitime de „interes public” pot apela la mai puțin decât rambursarea deplină a valorii de piață (vezi decizia în cazul Lithgow ș.a. contra Regatului Unit al Marii Britanii din 8 iulie 1986, Seriile A, nr. 102, pp. 50-51, para 121).

72. Mănăstirile reclamante susțineau că prevederile legii nr. 1700/1987 nu satisfăceau condiția proporționalității.

73. Comisia a considerat acele circumstanțe excepționale - precum modalitățile prin care a fost achiziționată și utilizată proprietatea, dependența mănăstirilor de Biserica Greacă și dependența Bisericii de stat - drept justificând absența compensațiilor.

74. Curtea nu a fost de acord cu această concluzie

În 1952 legislația greacă a întreprins acțiuni în vederea exproprierii unei mari părți a proprietății agricole a mănăstirilor. În 1952, precum și în 1987, mănăstirile nu mai executau aceleași funcții sociale, educaționale și culturale pe care le aveau înainte de crearea statului grec (vezi alin. 6 mai sus). Legislația, însă, prevedea compensarea unei treimi din valoarea reală a terenurilor expropriate (vezi alin. 9 mai sus).

Totodată, nu există prevederi similare în Legea nr. 1700/1987.

Cele 5 procente, prevăzute drept rambursare pentru transmiterea fermierilor a dreptului de folosință asupra terenului discutat, vor fi plătite doar după transmiterea către stat a dreptului de proprietar, către unei entități a dreptului privat, care urma a fi constituită în baza prevederilor secțiunii 9 a legii, și exclusiv în scopul necesităților educaționale

(sub-sectiunea (1) (B) a secțiunii 3 - vezi alin. 25 și 28 mai sus). Abilitarea dreptului de a oferi teren mănăstirilor ce nu dispun de suficientă proprietate imobilă în scopul „prelucrării exclusiv de către însuși călugări” (secțiunea 3 (3) a legii) și alocațiile bugetare prevăzute în acest sens în secțiunea 10 (vezi alin. 28 mai sus) nu pot fi considerate drept modalitate de compensare.

75. Prin aceasta, impunerea unei presiuni considerabile asupra mănăstirilor reclamante în vederea depravării lor de proprietate, Legea nr. 1700/1987 nu menține o balanță corectă și echitabilă dintre diversele interese discutate precum este cerut de Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1).

Prin urmare, s-a constatat încălcarea aceluși Articol (P1-1) în cazul a cinci mănăstiri reclamante, care nu au semnat acordul din 11 mai 1988.

C. Poziția a trei mănăstiri părți la acordul din 11 mai 1988

76. Mănăstirile Asomaton Petraki, Ossios Loukas și Phlamourion Volou susțineau că Legea nr. 1811/1988 a fost în contradicție cu prevederile Articolului 1 al Protocolului Nr. 1 (P1-1). Ele declarau că au fost forțate să semneze protocolul din 11 mai 1988. Totodată, ele afirmau că au fost induse în eroare de către Biserica Greacă, pornind de faptul că Biserica respectivă și-a depășit atribuțiile prin neconformarea la condițiile stipulate în acordul preliminar (vezi alin. 32 și 36 mai sus). Ele nu au beneficiat de careva compensații pentru cedarea în folosul statului a unei părți din proprietatea lor agricolă și forestieră, cu atât mai mult cu cât, prin prevederile celei de-a patra clauze a acordului, de acestea a beneficiat Biserica Greacă și nu mănăstirile părți la acord (vezi alin. 34 mai sus).

77. În raportul său Comisia considerase drept inutilă examinarea acestui subiect în contextul concluziilor sale vizavi de mănăstirile reclamante ca un tot întreg.

78. Curtea, care a abordat o viziune diferită față de subiectul general (vezi alin. 55 mai sus), nu poate, totodată, ignora faptul că trei dintre mănăstirile reclamante au semnat acordul din 11 mai 1988. Respectiv, una din acestea a apelat la instanțele naționale, acuzând acordul de numeroase defecțiuni de esență și formale. Curtea de Apel din Atena a conchis că ratificarea acordului de către Parlament a avut efectul validării acestuia în întreaga lui totalitate (vezi alin. 36-38 mai sus).

Din evidențele, aduse în fața curții, nu se poate concluziona că cele trei mănăstiri în cauză au acționat fiind forțate. Respectiv, Curtea trebuia să decidă că aici nu a avut loc interferența cu dreptul lor la proprietate.

III. PRESUPUSA VIOLARE A ARTICOLULUI 6 ALINEAT 1 (art. 6-1) AL CONVENȚIEI

79. Mănăstirile reclamante au invocat presupusa violare a Articolului 6, alineat 1 (art. 6-1) al Convenției care prevede:

„În determinarea drepturilor obligațiilor sale civile ..., fiecare are dreptul la o examinare Imparțială ... de [către o] curte ... „

În depozițiile sale scrise ele susțineau că secțiunea 1 (1) a legii 1700/1987 le-a depravat de dreptul de a apela în instanță pentru a determina, pentru început, orice dispută (contestare) referitoare la gestionarea proprietății rămase în posesia lor și, ulterior, orice dispută privind fixarea compensațiilor pentru exproprierea unei părți din proprietatea lor.

80. Precum concluzionase Curtea în decizia sa în cazul Golberg contra Regatul Unit al Marii Britanii din 21 februarie 1975, Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) „prevede „dreptul la instanță”, din care dreptul la acces, nefiind altceva decât dreptul de a demara o procedură în instanță în subiecte civile, reprezintă un aspect” (Seriile A, nr. 18, p. 18, alin. 36). Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) „poate [astfel] fi invocat de către oricine consideră drept ilegală interferența în exercitarea drepturilor sale (civile) și să se plângă pe faptul că nu a fost în posibilitatea de a apela cu acea plângere în instanță în conformitate cu cerințele prevăzute de Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1)” (vezi decizia în cazul Le Compte, Van Leuven și De Meyere contra Belgiei din 23 iunie 1981, Seriiile A, nr. 43, p. 20, alin. 44). În acest context, dreptul la proprietate este indubitabil un „drept civil” (vezi, printre altele, cazul Sporrang și Lonroth citat anterior, p. 29, alin. 79). Totodată, „dreptul la instanță”, garantat de Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1), „se extinde doar asupra ‚contestărilor’ (disputelor) privind ‚drepturile și obligațiile’ (civile) care pot fi considerate, cel puțin în virtutea temeiurilor solide, drept recunoscute prin prisma legislației naționale; [Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) nu garantează prin sine însuși oricare tentativă particulară pentru ‚drepturile și obligațiile’ (civile) în dreptul substanțial al statelor contractante” (vezi, printre altele, cazul Lithgow ș.a. citat anterior, p. 70, alin. 192).

81. Prima plângere poate fi făcută doar de către mănăstirile care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988 precum, prin prisma clauzei 5 a acordului (vezi alin. 35 mai sus), mănăstirile semnatare au capacitatea de a aplica procedurile judiciare privind proprietatea deținută de ele.

Pe de altă parte, secțiunea 1 (1) a legii 1700/1987, potrivit căreia mănăstirile, care nu sunt parte la acord, rămân sub gestionarea și în totalitate dependente de Biserica Greacă în ceea ce privește apărarea proprietății lor, dacă face excepție de la transferul proprietarului așa cum este prevăzut în secțiunea 3.

82. Comisia considerase că sistemul adoptat fusese justificat; Biserica Greacă, care a preluat după abolirea ODEP funcțiile de gestionare a respectivelor proprietăți, avea un interes evident în asigurarea faptului că proprietatea era apărată adecvat în cadrul oricărei proceduri judiciare.

Guvernul a fost de acord cu Comisia la acest subiect și adăugase că remediile prevăzute în sub-sectiunile (4) și (7) a secțiunii 4 - prevederile speciale ale cărora prevalează asupra clauzelor generale din secțiunea 1 (1) - oferă acestor mănăstiri cadrul juridic necesar pentru apărarea dreptului lor la proprietate.

83. Curtea, de asemenea, găsisese că legislația greacă a investit mănăstirile cu statutul de persoane juridice în dreptul public în ideea de a le oferi o protecție mai semnificativă (vezi alin. 49 mai sus). Curtea notase că la momentul când ODEP - majoritatea membrilor consiliului de administrare al căruia erau desemnați de către autoritățile bisericești - gestiona proprietatea mănăstirilor ce urma a fi realizată, mănăstirile aveau capacitatea de a întreprinde acțiuni judiciare.

Depravând mănăstirile de la dreptul de oricare posibilitate de a înainta în instanță orice plângere împotriva statului, terțelor părți sau chiar Bisericii Grecești privind dreptului său la proprietate, sau intervenind în astfel de proceduri, secțiunea 1 (1) periclitează însuși esența „dreptului lor la un proces echitabil” (vezi cazul *Philis contra Greciei* din 27 august 1991, Seriiile A, nr. 209, p. 23, alin. 65; și cazul *Fayed contra Regatului Unit al Marii Britanii* din 21 septembrie 1994, Seriiile A, nr. 294-B, pp. 49-50, alin. 65).

84. Prin urmare, este vorba despre încălcarea prevederilor Articolului 6 alin. 1 (art. 6-1) privind prima plângere a mănăstirilor reclamante, nesemnatare a acordului din 11 mai 1988.

85. În ceea ce privește cea de-a doua parte, Curtea, luând în considerație concluziile formulate în alineatul 78, notează din nou că această acuzație poate fi înaintată doar de către mănăstirile reclamante care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988.

Este bine determinat în cazuistica Curții că, în calitate de subiect al principiilor, Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1) garantează dreptul de acces la instanță pentru determinarea plângerilor (contestațiilor) prin prisma legislației naționale privind valoarea compensațiilor pentru exproprierea proprietății (vezi, inter alia, cazul *Lithgow ș.a.* citat anterior, p. 70, alin. 192). Reclamanții nu pot obține nici un titlu compensatoriu din prevederile legii nr. 1700/1987, potrivit cărora se consideră că proprietarul terenurilor discutate nu constituie mănăstirile (vezi alin. 31 mai sus). Din perspectiva concluziilor făcute în baza Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1) în ceea ce privește absența compensațiilor în prevederile legii nr. 1700/1987 (vezi alin. 74 mai sus) și concluziilor formulate în alineatul 84 mai sus, Curtea nu consideră necesar a examina în continuare această plângere vizavi de Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1).

IV. PRESUPUSELE VIOLĂRI ALE ARTICOLELOR 9 ȘI 11 (art. 9, art. 11) ALE CONVENȚIEI

86. Mănăstirile reclamante au invocat violările dreptului la libertatea conștiinței (articolul 9 al Convenției) (art. 9) și a dreptului lor la asociere (Articolul 11 al Convenției) (art. 11) pe motiv că Legea nr. 1700/1987 le-a depravat de mijloacele necesare pentru promovarea obiectivelor lor religioase și de menținerea tezaurelor creștinătății.

Referindu-se la prevederile Articolului 9 (art. 9), ele susțineau că stipulările Legii respective vor împiedica desfășurarea misiunii lor ascetice. În ceea ce privește Articolul 11 (art. 11), ele au subliniat că legea respectivă va împiedica sporirea numărului călugărilor și va obstrucționa bunăvoința de a face donații către călugări.

87. La fel precum Guvernul și Comisia, Curtea nu a acceptat aceste aserțiuni. În ceea ce privește prima parte a acuzației, Curtea a considerat că prevederile legii, deși contrare cu Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1), în nici un caz nu vin în contradicție cu obiectivele ce urmăresc proslăvirea divinității și, respectiv, nu interferează cu exercitarea dreptului la libertatea conștiinței. Partea a doua a plângerii pare a fi mai mult ipotetică.

88. Respectiv, nu există încălcări ale Articolului 9 și 11 (art. 9, art. 11) ale Convenției.

V. PRESUPUSA VIOLARE A ARTICOLULUI 13 (art. 13) AL CONVENȚIEI

89. Mănăstirile reclamante au susținut că, contrar Articolului 13 (art. 13) al Convenției, ele nu au avut parte de un remediu efectiv în fața autorității naționale, permițându-le să atace în instanță daunele aduse drepturilor lor asigurate prin Convenție.

90. Precum Comisia, Curtea a reiterat că Articolul 13 (art. 13) nu merge atât de departe încât să ceară un remediu, acolo unde cadrul juridic al statului parte ar putea fi adus în fața autorității naționale, fiind însuși contrar prevederilor Convenției (vezi cazul *James ș.a.* citat anterior, p. 47, alin. 85). Cererea mănăstirilor reclamante urmează, astfel, a fi respinsă.

VI. PRESUPUSA VIOLARE A ARTICOLULUI 14 AL CONVENȚIEI, LUAT ÎMPREUNĂ CU ARTICOLELE 6, 9 ȘI 11 ALE CONVENȚIEI ȘI ARTICOLUL 1 AL PROTOCOLULUI Nr. 1 (art. 14+6, art. 14+9, art. 14+11, art. 14+P1-1)

91. Mănăstirile reclamante au invocat finalmente Articolul 14 (art. 14) al Convenției, care prevede:

„Dreptul de a beneficia de drepturile și libertățile prevăzute în Convenție urmează a fi asigurat fără discriminare de oricare gen precum sexul, rasa, culoarea, limba, religia, opinia politică sau alta, originea naturală sau socială, asocierea cu minoritatea națională, proprietate, naștere sau alt statut.”

În fața Comisiei mănăstirile reclamante susțineau că sunt victime ale discriminării prin faptul că doar mănăstirile ortodoxe au fost afectate de prevederile legii nr. 1700/1987.

92. Potrivit cazuisticii Curții, Articolul 14 (art. 14) nu interzice toate diferențierile tratamentului în exercitarea drepturilor și libertăților (vezi, ca cea mai recentă autoritate, cazul Hoffmann contra Austriei din 23 iunie 1993, Seriile A, nr. 255-C, p. 58, alin. 31).

Pornind de la strânsele legături între Biserica Greacă și mănăstirile reclamante, distincția făcută între ultimele și mănăstirile Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului sau cele ale Patriarhatului de Alexandria, Antioch și Ierusalim, sau celor ale Sfântului Mormânt și Sfântei Mănăstiri de Sinai, sau ale altor biserici, ordine și religii, nu constituie un motiv și nu întrunește justificarea rezonabilă. Respectiv, nu există încălcare a prevederilor Articolului 14 împreună cu articolele sus-menționate ale Convenției și Protocolului nr. 1 (art. 14+6, art. 14+9, art. 14+11, art. 14+P1-1).

93. În memoriile sale prezentate Curții, mănăstirile reclamante au invocat, de asemenea, distincția creată de legea 1811/1988 între mănăstirile care au semnat acordul din 11 mai 1988 și cele care nu l-au semnat.

94. În lumina celor formulate în alineatele 75, 84 și 88 mai sus, Curtea nu consideră necesar a examina o plângere bazată pe Articolul 14 împreună cu Articolele 6 alin. 1, 9 și 11 ale Convenției și Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (art. 14+6-1, art. 14+9, art. 14+11, art. 14+P1-1).

VII. APLICAREA ARTICOLULUI 50 (art. 50) AL CONVENȚIEI

95. Articolul 50 (art. 50) al Convenției prevede:

„Dacă hotărîrea Curții declară că o decizie luată sau o măsură dispusă de o autoritate judiciară sau orice altă autoritate a unei părți contractante este în întregime sau parțial în opoziție cu obligațiile ce decurg din (...) Convenție și dacă dreptul intern al acelei părți nu permite decît o înlăturare incompletă a consecințelor acestei decizii sau ale acestei măsuri, prin hotărîrea Curții se acordă, dacă este cazul, părții lezate o reparație echitabilă”.

96. În corespundere cu aceste prevederi, mănăstirile reclamante urmăresc compensații pentru daunele pecuniare și rambursarea costurilor și cheltuielilor.

A. Daunele pecuniare

97. Sub genericul de daune pecuniare, opt mănăstiri reclamante cereau 7.640.255.213.120 (șapte trilioane șase sute patruzeci miliarde două sute cincizeci și cinci milioane două sute treisprezece mii una sută douăzeci) drahme (GRD).

98. Guvernul opina că mănăstirile nu au identificat proprietatea afectată de prevederile imputate. Cererea lor pentru compensații, care acoperă totalitatea proprietății lor: mănăstiri, biserici, clădiri urbane și proprietăți pentru care nu există titluri de proprietate, era mult prea vagă pentru a fi evaluată. Pentru a face o apreciere corectă este necesar a identifica întreaga proprietate a mănăstirilor reclamante, care este distribuite pe întreg teritoriul Greciei.

99. Delegatul Comisiei nu a expus nici o opinie.

100. În circumstanțele prezente ale cazului, Curtea consideră că subiectul aplicabilității Articolului 50 (art. 50) privind daunele pecuniare nu este gata pentru a lua careva decizie asupra sa și că urmează a fi rezervat, luându-se în considerație responsabilitatea unui acord între statul respondent și mănăstirile reclamante (Art. 54 alin. 1 și 4 al Regulamentului Curții A).

B. Costurile și cheltuielile

101. Mănăstirile reclamante, de asemenea, solicitau 8.400.000 GRD (opt milioane patru sute mii drahme) pentru cheltuielile avocaților și cheltuielile aferente procedurilor în fața instituțiilor Convenției.

102. Guvernul a considerat această solicitare drept vagă și exagerată; ei au opinat că doar o pătrime din suma indicată va fi în corespundere cu criteriile stabilite în cazuistica Curții.

103. Delegatul Comisiei nu a exprimat careva opinie.

104. Pornind de la faptul identificării încălcării în aspectele esențiale ale cazului, Curtea a satisfăcut această cerere în întregime.

LUÂND ÎN CONSIDERAȚIE ACESTE RAȚIONAMENTE, CURTEA ÎN UNANIMITATE

1. A respins obiecțiile preliminare ale Guvernului;
2. A conchis că a avut loc încălcarea Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1) în ceea ce privește mănăstirile reclamante ce nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988;
3. A decis că nu există încălcarea Articolului 1 al Protocolului nr. 1 (P1-1) în ceea ce privește mănăstirile reclamante ce sunt parte la acordul din 11 mai 1988;
4. A concluzionat că a avut loc violarea Articolului 6 alin. 1 (art. 6-1) al Convenției în ceea ce privește prima plângere a mănăstirilor reclamante care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988;
5. A conchis că nu este necesar a examina ce de-a doua parte a plângerii mănăstirilor reclamante în conformitate cu Articolul 6 alin. 1 (art. 6-1), care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988;
6. A decis că nu există violare a Articolelor 9, 11 și 13 (art. 9, art. 11, art. 13) ale Convenției;
7. A conchis că nu există încălcare a prevederilor Articolului 14, luat împreună cu Articolele 6 alin. 1, 9 și 11 ale Convenției și Articolul 1 al Protocolului nr. 1 (art. 14+6-1, art. 14+9, art. 14+11, art. 14+P1-1) privind distincția între mănăstirile reclamante, care se subordonează Bisericii Grecești, și mănăstirile care sunt subordonate patriarhiilor menționate în alineatul 92;
8. A conchis că nu există necesitate în examinarea plângerii bazate pe prevederile Articolului 14 al Convenției, luat împreună cu aceleași articole (art. 14+6-1, art. 14+9, art. 14+11, art. 14+P1-1) privind distincția între mănăstirile reclamante care au semnat acordul din 11 mai 1988 și cele care nu l-au semnat;
9. A decis că Statul respondent va achita mănăstirilor reclamante care nu sunt parte la acord suma de 8.400.000 GRD (opt milioane patru sute mii drahme), în termenul-limită de trei luni, pentru costuri și cheltuieli;
10. A concluzionat că subiectul privind aplicabilitatea Articolului 50 (art. 50) al Convenției nu este apt pentru a fi luată vreo decizie referitor la daunele pecuniare;

respectiv,

(a) se abține în acest sens;

(b) invită Guvernul și mănăstirile reclamante, care nu sunt parte la acordul din 11 mai 1988, să transmită în următoarele șase luni observațiile lor la acest subiect și, în particular, să notifice Curtea despre oricare acord ce l-ar fi atins;

(c) se abține de la alte proceduri și transmite Președintelui Camerei dreptul fixării aceluiași concluzii dacă va fi cazul.

Întocmit în limbile engleză și franceză, și difuzat în cadrul examinării publice la Palatul Drepturilor Omului, Strasbourg, la 9 decembrie 1994.

Semnat: Rolv RYSSDALL
Președinte

Semnat: Herbert PETZOLD
Grefier interimar